

Aan de
slag!

Met vrijwilligers werken aan Basiskwaliteit Natuur in jouw gemeente

Een gids voor gemeenten over samenwerken aan natuurherstel

Aan de
slag!

Met vrijwilligers werken aan Basiskwaliteit Natuur in jouw gemeente

Een gids voor gemeenten over samenwerken aan natuurherstel

10 tips voor ambtenaren over samenwerken met vrijwilligers

Want als we natuur willen versterken is dat nodig op gemeenteground, particuliere terreinen en bedrijventerreinen. Natuur kent geen grenzen. Dus is er een breed bondgenootschap nodig om onze algemene plant- en diersoorten weer terug te brengen in ons Nederlandse landschap.

01

Doe mee en leer ze kennen

Loop een keertje mee met je lokale vrijwilligersgroep als ze op excursie of veldonderzoek gaan. Doe mee in een workshop of praat mee in een vergadering. Je krijgt een beter begrip van wat er van vrijwilligers gevraagd wordt en wie je lokale vrijwilligers zijn. Als ambtenaar verander je van een 'e-mailadres' naar een persoon die aanspreekbaar is.

02

Wees open en eerlijk

Heldere communicatie en vertrouwen zijn dé voorwaarden voor een langdurige samenwerking. Spreek uit wat je als gemeente wel én niet kunt waarmaken (of pas na lange (interne afstem) tijd, of bij een verandering van de politieke wind). Verwachtingsmanagement aan het begin van de relatie voorkomt teleurstellingen in de toekomst.

03

Het is geven en nemen

Gemeenten hebben vrijwilligers nodig, en natuurorganisaties zijn slagvaardiger met hulp van de gemeente. Om Basiskwaliteit Natuur (BKN) tot een succes te maken heb je elkaar nodig. Onderzoek wat je elkaar kan bieden, en hoe je elkaar kan helpen. Het werkt makkelijker als je toewerkt naar een gezamenlijk BKN-doel. Werk aan een lange-termijnrelatie waarbij je ieders motivatie respecteert en elkaar tijd gunt en hulp biedt om de beste oplossing te vinden. Natuurorganisaties ontzorgen gemeenten in de samenwerking met vrijwilligers. Gemeenten hebben baat bij extra hulp voor het realiseren van hun BKN-ambities.

04

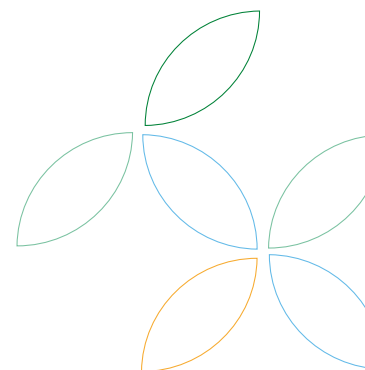
Faciliteer

Iedereen vindt het vervelend om van het kastje naar de muur gestuurd te worden. Help vrijwilligers op weg in de gemeentelijke organisatie, wees aanspreekpunt en regel zoveel mogelijk zaken. Als een vrijwilliger wil vergaderen en honderden e-mails wil versturen, was hij/zij wel ambtenaar geworden. Een vrijwilliger wil in zijn/haar vrije tijd lekker buiten bezig zijn met BKN, maak dit zo makkelijk en leuk mogelijk.

05

Het is vrijwillig, maar niet vrijblijvend

Een vrijwilliger ziet graag dat er iets gebeurt met zijn/haar verzamelde gegevens, of dat buiten de condities voor BKN verbeteren. Neem het werk van de vrijwilliger serieus. Geef het goede voorbeeld met gemeentelijke activiteiten die BKN bevorderen: als je wilt dat mensen hun tuin gaan vergroenen, start dan met het vergroenen van de openbare ruimte.

06

Vrijwilligerswerk is gezellig

Veel vrijwilligers doen mee (en blijven terugkomen) vanwege de gezelligheid. Maak het vrijwilligerswerk dus gezellig met koekjes, koffie, een kopje soep, borrels of een uitje/excursie naar een leuke plek. Laat ruimte voor pauzes, kletspraatjes en andere activiteiten die de groepsvorming ten goede komen.

07

Wees inclusief

Communiceer over de activiteit op een manier die voor iedereen te begrijpen is. Zorg dat er voor ieder wat wils is: van simpele activiteiten die toegankelijk zijn voor veel mensen, tot monitoring waar kennis van soorten voor nodig is. Is er ecologische expertise noodzakelijk zorg dan dat een beginner een opleiding kan volgen of kan meelopen met een expert of een deskundige vrijwilliger.

08

Vrijwilligers zijn deskundig

In ieder geval weten ze wat er lokaal speelt. Meestal lopen ze vaker door een gebied dan de ambtenaar. Hierdoor weten ze beter wat hier aan natuur voorkomt. Ze hebben zicht op welke verstoring er regelmatig optreedt. De ecologische expertise van vrijwilligers varieert van beginner tot expert. Bepaal wat de ecologische kennis is van de vrijwilligers. Vrijwilligers leren graag meer over natuur. Deel je ecologische kennis om hun deskundigheid te vergroten, of bied een workshop of cursus aan, betaald door de gemeente.

09

Waardeer

De waardering voor de inzet van de vrijwilligers kan je tonen met een bedankje (vogelkastje, boekenbon, etc.), met een bijeenkomst met een hapje en een drankje, of door het geven van een vrijwilligersvergoeding (aan de vereniging of aan de vrijwilliger). Denk ook aan 'grotere behoeftes' van groene vrijwilligersgroepen zoals huisvesting (een 'honk') en het bieden van een communicatieplatform voor nieuws en activiteiten. Geef vrijwilligers ook een plek op de podia die je als gemeente beklimt.

10

Aan de slag!

Probeer zo snel mogelijk in uitvoering te gaan. Interne gemeentelijke afstemming duurt (voor een vrijwilliger) lang. Kijk welke deelprojectjes al snel in uitvoering kunnen om de motivering van de vrijwilligers erin te houden. Natuurlijk zonder dat je andere gemeentelijke ambities dwarsboomt.

Veel succes!

Colofon

Dit product is onderdeel van het kennistrject Basiskwaliteit Natuur 2024-2028, waarbij Groene Bondgenoten het voortouw neemt tezamen met het Kennisconsortium. Het consortium bestaat uit Naturalis Biodiversity Center, IUCN NL, Vogelbescherming Nederland, SoortenNL, Sovon en Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Wageningen Environmental Research (WENR, WUR) participeert hierin vanuit haar eigen WOT-in programma.

Publicatiedatum en versie

September 2026

Auteurs & coördinatie

Gitty Korsuize (Forurbannature) en Frank Velthuisen (Vogelbescherming)

Kennisconsortium BKN leden

Floor Edixhoven (Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel), Raymond van Steijn (Naturalis) en Marjanne Klok (Vogelbescherming/SoortenNL) lezen mee vanuit het Kennisconsortium.

Groene Bondgenoten leden

Charlotte Robben, (IVN), Tetje Falentijn (Landschappen NL), Wanne Roetemeijer (KNNV), Minella Haazelager (NMF), Kars Veling (De Vlinderstichting), Jeanet van Zoelen (Vogelbescherming) en Willemijn Kaptein (Vogelbescherming) lezen mee vanuit Groene Bondgenoten.

Met bijdragen van

Het Lowlander Project (Job van den Assem) redactie bewegingsopbouw en de Ladder van betrokkenheid

Vormgeving & opmaak

Diëlle van Dijk, Concept & Communicatie Studio – Schuttelaar & Partners

Cartoons & illustraties

©Martine Janzen, Communicatiebureau De Lynx

Met speciale dank aan

Erika van Drimmelen en Anne Hoedemaker – Kok (Gemeente Hardenberg), Sjoerd van der Zon (Gemeente Alkmaar), Brigit Kuypers (Gemeente Amersfoort), Marjet Horst (Gemeente Fryske Marren), Dave Prevos (Gemeente Roermond), Claudine Bours (GORO), Nick Custers (Provincie Limburg), Luc van Abeelen, Rob van Dijk, Bas Cuelenaere, Mischa Cillessen en Rogier Sleijpen (Gemeente Tilburg), Anjo Roorda (Brabantse Alliantie Basiskwaliteit Natuur), Barend Meihuizen (Meer bomen nu!), Richard Janzen (KNNV afdeling Utrecht), Willemijn Koppelaars en Anne Nijs (Gemeente Utrecht), Amy Nieuwenstein (EarthWatch), Danielle Vink (IVN), Wendy Lieftink (TAUW), David van der Veen (Gemeente Zeist), Wessel Ganzevoort (Tilburg University), Sandra Snippe (Aeres VMBO Ede) en Diny Tubbing (Gemeente Delft).

Voorwoord

Het motto van de Visie Groen en Biodiversiteit in Delft is: "Samen maken we de stad". Een stad, niet alleen voor mensen, maar ook voor dieren, planten en andere levende organismen. Een stad waar de natuur een stem aan tafel heeft. Onlangs ontving ik een rapport waar figuurlijk een ijsvogel en vos hadden plaatsgenomen aan de vergadertafel, naast ambtenaren, onderzoekers en natuurverenigingen. Daarmee ben ik blij met deze gids, gericht op die samenwerking. We hebben elkaar nodig!

Steeds vaker hebben we te maken met hitte, wateroverlast als gevolg van klimaatverandering. Daarnaast is de achteruitgang in biodiversiteit al langere tijd gaande, maar wordt deze minder gevoeld. De betrokkenheid van inwoners en natuurverenigingen in steden en dorpen groeit gelukkig ook snel. Op veel plekken in Nederland zijn er bewonersinitiatieven. Van tegel eruit en groen erin activiteiten, de aanleg van geveltuintjes of beplanten van boomspiegels tot beheer en inrichting van een park. Initiatieven die essentieel zijn voor Basiskwaliteit Natuur. Om invulling te geven aan die basiskwaliteit hebben we elkaar hard nodig. Het gaat immers niet vanzelf. Als we om ons heen kijken zien we dat nog steeds veel tuinen versteend zijn of worden, en acceptatie van natuurvriendelijk beheer geen uitgemaakte zaak is. Door met elkaar het verhaal te vertellen waarom gefaseerd wordt gemaaid, het belang van bestuivers onder de aandacht te brengen en vooral ook de natuur te laten beleven, kunnen we stappen verder zetten.

Zelf ben ik als Stadsecoloog vaak betrokken bij initiatieven. Daarin speelt voor mij biodiversiteit een belangrijke rol, maar ook het belang van natuur en groen voor onder andere ontmoeting, beleving, koelte. Als gemeente heb je echter ook te maken met andere belangen die meegenomen moeten worden. Een speelplek of plek om elkaar te ontmoeten, of kabels en leidingen. Niet alles kan, maar met wederzijds vertrouwen en positieve inzet is veel te bereiken. Groene Bondgenoten laten zien wat daarvoor nodig is. Basiskwaliteit Natuur is een mooi handvat om echt in te zetten op het verbeteren van de biodiversiteit in de stedelijke omgeving. Niet alleen het plaatsen van een bijenhotel of nestkast voor een vogel maar om daadwerkelijk invulling te geven aan leefgebieden voor soorten en vergroening van de stad. Ik ga er van uit dat deze gids ieder handvatten geeft om samen aan de slag te gaan. Een proces van afstemming, geduld, moed en doorzettingskracht en succes. Ik wens jullie veel inspiratie.

Diny Tubbing

Voorzitter landelijke werkgroep stedelijke ecologie
Stadsecoloog gemeente Delft

Inhoudsopgave

10 tips voor ambtenaren over samenwerken met vrijwilligers	3
Voorwoord	6
Inhoudsopgave	7
Leeswijzer	8
01 Wat is Basiskwaliteit Natuur?	9
02 Waarom zou je samenwerken met vrijwilligers?	12
03 Draagvlak bouw je samen, met vrijwilligers voorop	16
04 Wat is er in je gemeente al geregeld over samenwerken met vrijwilligers?	19
05 Waar moet je aan denken voordat je een samenwerking met vrijwilligers begint?	21
06 Welke vrijwilligers heb je nodig om je doel te bereiken?	28
07 Samenwerken met vrijwilligers, hoe start je?	33
5 tips voor ambtenaren om een samenwerking met vrijwilligers te starten	34
08 Wie zijn jouw vrijwilligers?	39
09 Wat kun je vrijwilligers bieden als gemeente?	42
10 Hoe kom je tot een langdurige samenwerking?	46
11 Hoe blijf je samenwerken als het spannend wordt?	49
12 Hoe activeer je meer mensen tot BKN-acties?	51
13 Meer lezen	53
Over de opdrachtgevers	54
Bijlagen	55
Bijlage 1 – Leidraad projectplan met vrijwilligers	55
Bijlage 2 – Leeg projectplan met vrijwilligers	57

Leeswijzer

Voor wie is deze gids?

Deze gids is geschreven voor ambtenaren die samen met vrijwilligers willen werken aan een gezonde leefomgeving. De 'groene ambtenaar' is degene die zich bezighoudt met een natuurvriendelijke leefomgeving. De gids is ook interessant voor ambtenaren die zich bezighouden met participatie en bewonersinitiatieven. Deze gids is minder geschikt voor vrijwilligers maar mag natuurlijk ook door hen worden gelezen.

Wat kun je met deze gids?

Deze gids helpt ambtenaren met het voorbereiden, starten en versterken van een succesvolle samenwerking met vrijwilligers, om te komen tot een gezonde leefomgeving. De gids staat vol met tips, inspiratievoorbeelden, overwegingen en vragen om vooraf te beantwoorden. Iedere samenwerking is echter uniek en valt niet vooraf te voorspellen. Start dus met samenwerken, en ontdek welke mooie dingen op je pad komen.

Wat kun je niet met deze gids?

Het doorlezen van deze (hele) gids is niet nodig om jouw samenwerking te starten. Gebruik de gids als een naslagwerk, niet als excuus om 'nog' niet te starten.

Wil je aan de slag met Basiskwaliteit Natuur? Dan vind je alle BKN-informatie in de BKN-toolbox.

Wanneer gebruik je deze gids?

Wil je aan de slag met BKN in jouw gemeente dan kan je vrijwilligers al vanaf het begin betrekken. Samenwerken met vrijwilligers kan in de analyse van de huidige situatie, in het opstellen van een plan om te komen tot BKN, in het treffen van maatregelen en in het monitoren van de effecten op BKN.

Hoe is de gids opgebouwd?

De gids start met een uitleg over Basiskwaliteit Natuur (BKN). Daarna wordt uitgelegd waarom samenwerken met vrijwilligers aan BKN een goed idee is en hoe vrijwilligers (al) bijdragen aan BKN in jouw gemeente. De gids bespreekt in welke beleidsdocumenten en contracten je afspraken kan terugvinden die over het samenwerken met vrijwilligers gaan.

Aan de hand van een projectplan verken je de overwegingen waarom je wel of geen samenwerking zou starten met vrijwilligers. Hiervoor vind je in de bijlage in een projectplan uitgeschreven welke elementen aan bod komen in het samenwerken met vrijwilligers (Bijlage 1). De gids legt uit welke vrijwilligers het beste passen bij jouw gemeentelijke BKN-ambities en dat verschillende typen vrijwilligers andere vormen van samenwerking nodig hebben.

Daarna bespreekt de gids hoe je echt van start gaat. Eenmaal gestart is het goed om je vrijwilligers beter te leren kennen. Samenwerken met vrijwilligers vraagt om waardering van de vrijwilligers. Een langdurende samenwerking tussen gemeente en vrijwilligers gaat niet vanzelf, dus er is ook een hoofdstuk gewijd aan aandachtspunten waarmee de samenwerking langer succesvol blijft. Soms verkeert de samenwerking in een crisis. Hoofdstuk 'Hoe blijf je samenwerken als het spannend wordt' bespreekt hoe je met elkaar in verbinding blijft.

De gids eindigt met verdiepende tips uit de bewegingsopbouw om meer mensen te activeren om bij te dragen aan BKN. Tenslotte vind je leestips over meerdere onderwerpen uit deze gids.

In de bijlage vind je een leidraad voor het invullen van een projectplan wat bruikbaar is als je een samenwerking wilt starten, en een template om zelf in te vullen.

01

Wat is Basiskwaliteit Natuur?

Iedereen heeft recht op een gezonde leefomgeving, zowel mens als plant als dier. Tegenwoordig wordt steeds duidelijker dat plant- en diersoorten die vroeger veel voorkwamen in onze leefomgeving verdwijnen. Met 'Basiskwaliteit Natuur' vragen natuurbeschermingsorganisaties, de overheid en de wetenschap aandacht voor de natuurarmoede buiten de natuurgebieden. Ze roepen iedereen op tot het verbeteren van de omstandigheden in onze leefomgeving zodat de algemene planten en dieren om ons heen weer kunnen floreren. Daarvoor is een samenwerking tussen gemeenten en vrijwilligers hard nodig.

Herkenbare planten en dieren

Met BKN wordt gestuurd op betere leefomstandigheden voor algemene soorten (zie [Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur](#)). Zo kunnen deze soorten weer overal gezien en gehoord worden. De basissoorten zijn voor veel mensen herkenbaar en aansprekend, denk aan de egel en de boerenzwaluw. Dit is belangrijk in de communicatie richting bijvoorbeeld inwoners en agrariërs. Met de [SoortenKijker](#) kan je zien welke BKN-soorten er in jouw gemeente aanwezig zijn of zouden moeten zijn.

Conditie voor natuur

BKN gaat over het scheppen van de juiste voorwaarden voor natuur. Dit betreft abiotische omstandigheden zoals een goede waterkwaliteit en een gezonde bodem. Het gaat ook over de natuurinclusieve inrichting van onze omgeving en beheer dat rekening houdt met natuur.

Andere beleidsdoelen combineren met BKN

In veel gemeenten is BKN niet een op zichzelf staand doel. De meeste elementen die nodig zijn om een gezonde leefomgeving te realiseren zijn

te koppelen aan andere beleidsdoelen van de gemeente: de klimaatopgave, de Kaderrichtlijn Water, de zorgplicht uit de Omgevingswet, de Natuurherstelverordening, Water en Bodem sturend, etc. Lees meer over de handvatten voor verankering van BKN in beleid, uitvoering en gebiedsprocessen in het [rapport BKN in beleid](#).

Instrumenten voor Basiskwaliteit Natuur

Voor Basiskwaliteit Natuur zijn meerdere instrumenten uitgewerkt om het voor iedereen zo makkelijk mogelijk te maken om aan de slag te gaan. Kijk voor het meest recente overzicht op de websites over [Basiskwaliteit Natuur | Deltaplan Biodiversiteitsherstel](#) en van de [Groene Bondgenoten](#).

Zorgplicht voor een gezonde leefomgeving

Het behalen van een Basiskwaliteit Natuur in onze leefomgeving is geen nationaal wettelijk vastgesteld kader. Wel staat in de Omgevingswet benoemd dat iedereen verantwoordelijk is voor een gezonde en veilige leefomgeving, de zogenaamde zorgplicht. Basiskwaliteit Natuur helpt in de vertaling van deze algemene zorgplicht. Een gemeente kan deze kwaliteit (op haar eigen manier) verankeren in haar Omgevingsvisie.

Niet-wettelijk beschermde soorten

Daar waar de natuur niet wettelijk beschermd is, móet een gemeente samenwerken met andere partijen om haar doelen te bereiken. Dit zijn de plekken waar we Basiskwaliteit Natuur willen realiseren.

Samen aan de slag!

Basiskwaliteit Natuur is niet alleen een maatlat waarlangs gemeenten kunnen aflezen hoe hoog of laag ze scoren, het is vooral een beweging die andere partijen (bewoners, bedrijven en andere instanties) uitnodigt om mee te werken aan een gezonde leefomgeving waarin 'algemene soorten' weer veel voorkomen. Deze gids is opgesteld om gemeenten op weg te helpen in deze samenwerking.

Toolbox

Lees meer over BKN en gemeenten op de BKN-Toolbox van Deltaplan Biodiversiteitsherstel of over BKN en vrijwilligers op de BKN-Toolbox van Groene Bondgenoten.

- [Toolbox Deltaplan Biodiversiteitsherstel](#)
- [Toolbox Groene Bondgenoten](#)

Rapporten BKN

De rapporten Basiskwaliteit Natuur in de bebouwde omgeving en BKN in het landelijk gebied helpen gemeenten op weg met de verschillende BKN-condities, en een advieswaarde. Met de Natuur Navigator (in ontwikkeling) krijgen gemeenten inzicht in meerdere BKN-condities.

- [Rapporten BKN](#)

Helpdesk

Er is ook een helpdesk voor vragen over BKN.

- [Helpdesk](#)

SoortenKijker

De SoortenKijker toont welke soorten er allemaal zijn waargenomen en ingevoerd in jouw gemeente. Bij een hoge score (A of B) zijn de soorten die bij BKN horen ook grotendeels waargenomen. Bij een lage score zijn er van soortgroepen nog weinig waarnemingen gedaan (score D of E). Bekijk de score voor BKN in jouw gemeente.

- [SoortenKijker](#)

Vrijwilligers gaan tot op de (gezonde) bodem!

Groene Bondgenoten werkt samen met Earth-Watch aan de ontwikkeling van een citizen science monitoringstool voor het meten van de water- en bodem kwaliteit. In Hardenberg en Tilburg werkten en maakten vrijwilligers enthousiast mee aan een eerste test waarbij ze gebruik maken van de testkits van Earthwatch Europe.

Een gezonde bodem is de basis voor goede leefomstandigheden voor natuur. Met testkits wordt de bodem 'zichtbaar' gemaakt voor bewoners en tevens levert dit relevante informatie voor de gemeente.

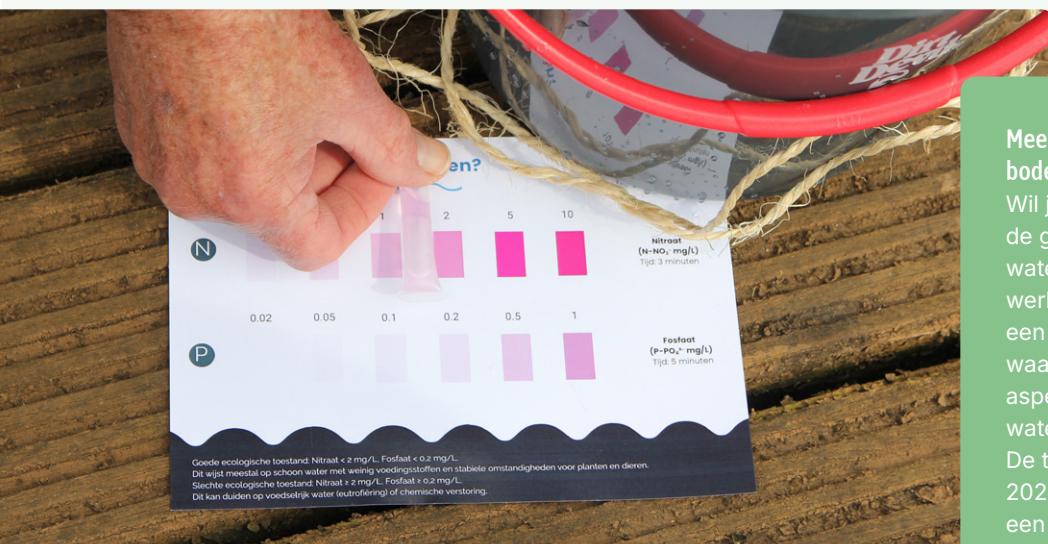
De meetresultaten en locaties worden vanaf 2027 gepresenteerd in een online dashboard, waardoor vrijwilligers en gemeente, naarmate er meer metingen worden uitgevoerd, een beter beeld krijgen van de kwaliteitsverhoudingen van bodem en water in het onderzoeksgebied.

Werken met vrijwilligers aan een gezonde bodem

Bodem is vaak een zwart gat. Over de ecologische bodemkwaliteit is meestal weinig informatie bekend bij gemeenten. Bespreek met water- en bodemcollega's welke informatie zij nodig hebben om de condities voor BKN te inventariseren. Bedenk hoe de informatie die vrijwilligers verzamelen gekoppeld wordt aan hun kennisbehoefte en aan bestaande datasystemen. Formuleer samen met collega's (en vanuit hun programma's) vooraf mogelijke acties en projecten die met deze informatie leiden tot een verbetering van de water- en de bodemkwaliteit.

Selecteer bodems die je graag onderzocht hebt door vrijwilligers. Vertel vrijwilligers welke mogelijke toekomstige activiteiten ze van de gemeente kunnen verwachten op basis van hun resultaten. Betrek zowel collega's als vrijwilligers in de kennisverdieping op dit onderwerp.

[Lees het verhaal →](#)

Meer weten over de gezondheid van de bodem en de waterkwaliteit?

Wil je als gemeente meer weten over de gezondheid van de bodem en de waterkwaliteit? Groene Bondgenoten werkt samen met EarthWatch aan een burgerwetenschap-testkit waarmee vrijwilligers verschillende aspecten van de bodem- en waterkwaliteit kunnen meten. De testkit is in ontwikkeling. In 2027 hopen de organisaties met een Nationale Water&Bodem-blitz heel veel bodems en lokale wateren te onderzoeken, met hulp van vrijwilligers. Zorg dus dat je vrijwilligers zich vanaf 2027 via Groene Bondgenoten aanmelden voor deze landelijke Water&Bodem-blitz.

[Vragen? Stuur ons een mail →](#)

02

Waarom zou je samenwerken met vrijwilligers?

Een vlindertelroute door het park, een losgewipte tegel die verandert in een geveltuin, een knotgroep die iedere winter de wilgen gefaseerd terugzet, landelijke trends van broedvogels uit het stedelijk gebied, veel mensen dragen al bij aan BKN, vaak meer dan een gemeente weet.

Wie bedoelen we met vrijwilligers?

Met vrijwilligers bedoelen we zowel de mensen die actief zijn bij één van de Groene Bondgenoten partners, maar ook (losse of georganiseerde) bewoners, vrijwilligers van andere organisaties, bottom-up initiatieven en andere onbetaalde betrokkenen bij hun leefomgeving. Een diverse groep mensen dus, die allemaal hun eigen redenen en ambities hebben voor de verbetering van de omgeving waarin ze wonen of werken. Ze hebben allemaal een andere manier van werken. Ze vinden verschillende dingen leuk of belangrijk. Er zijn meerdere redenen waarom een gezonde leefomgeving in jouw gemeente afhankelijk is van de inspanningen van al deze verschillende vrijwilligers.

Samenwerking motiveert reeds actieve vrijwilligers

Grote kans dat in jouw gemeente vrijwilligers al actief zijn met het verzamelen van gegevens over de lokale natuur. De SoortenKijker maakt bijvoorbeeld een analyse van de stand van de natuur in jouw gemeente op basis van waarnemingen die zijn gedaan door vrijwilligers.

Maak als gemeente gebruik van de gegevens die vrijwilligers al verzamelen om maatregelen voor BKN te formuleren.

De motivatie van vrijwilligers voor het verzamelen van deze gegevens komt voort uit een wens de natuur te beschermen. De fijnste beloning voor vrijwilligers is dat gemeenten de door hen verzamelde informatie gebruiken voor de bescherming en versterking van deze lokale natuur.

Vrijwilligers tellen, herstellen, vertellen en bellen

Iedere vrijwilliger draagt bij aan BKN op zijn eigen manier. De één vindt het leuk om vogels te tellen, de ander wil lekker buiten bezig zijn met het opbouwen van een ringslangbroedhoop, weer een ander zet berichten op social media, sommigen komen voor de gezelligheid en verzorgen graag de koffie of bakken een taart. Dan is er ook nog de persoon die regelmatig belt of mailt over zaken die in de uitvoering van bijvoorbeeld het insectvriendelijk maaibeheer niet goed gaan.

Kort samengevat hebben we het over vier typen vrijwilligers: tellers, bellers, herstellers en vertellers. Je leest meer over deze typen vrijwilligers in het hoofdstuk 'Welke vrijwilliger heb je nodig om je doel te bereiken?'

Samenwerking vergroot je slagkracht

Er zijn dus zeer waarschijnlijk al vrijwilligers actief in jouw gemeente. Door met deze mensen samen te werken wordt je bereik groter. Meer mensen weten waar je naartoe werkt, en vele handen maken tenslotte licht werk. Vrijwilligers motiveren elkaar om mee te doen met BKN-activiteiten zoals het aanplanten en onderhouden van inheemse beplanting in de straat.

Vergroting draagvlak voor natuur

Een samenwerking met vrijwilligers dwingt je gemeente om haar natuurambities uit te leggen aan de 'gemeenschap'. Dit scherpt de boodschap vanuit de gemeente en nodigt bewoners uit om vragen te stellen. Deze interactie verduidelijkt de ambities voor een gezonde leefomgeving en vergroot het draagvlak voor natuur. Als de gemeentelijke ambities aansluiten bij de ambities van bewoners, vergroot dit ook de deelname aan activiteiten. Goed voorbeeld doet tenslotte goed volgen.

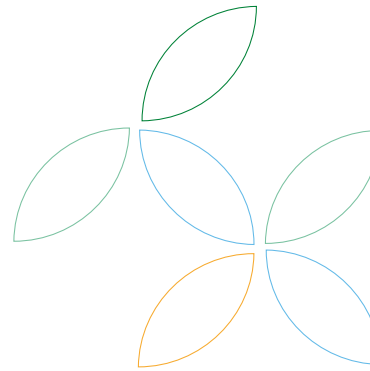
Monitoring door vrijwilligers kan de positieve effecten van maatregelen voor BKN aantonen, en daarmee de steun voor maatregelen vergroten bij vrijwilligers, bewoners, andere afdelingen in de gemeente en de politiek. Communicatie over de maatregelen en het positieve effect is daarvoor een vereiste. In een taal die door de doelgroep begrepen wordt.

Vrijwilligers zijn onmisbaar voor...

- ✓ Het verzamelen van telreeksen om de trend van soorten te volgen. Zo weten we of soorten in aantallen toe- of afnemen.
- ✓ Kennis over verstoring in een gebied en informatie over de geschiedenis van het gebied.
- ✓ Het inventariseren van kleine landschapselementen, lichthinder en ecologische bodemkwaliteit.
- ✓ Het beheer en onderhoud van kleine landschapselementen en natuurelementen zoals knotbomen, poelen, ringslangbroedhopen, nestkasten voor vogels en vleermuiskasten etc. op terreinen van particulieren zoals boerenerven.
- ✓ Het verzamelen van waarnemingen voor verspreidingsatlassen van soorten. Zo weten we welke soorten waar wel of niet voorkomen in Nederland.
- ✓ Het aanleggen en onderhouden van geveltuinen, buurtmoestuinen, gemeenschappelijke tuinen, vergroenen van schoolpleinen en voedselbossen.
- ✓ Kennis over sociale en culturele belangen in een wijk. Ze hebben toegang tot het sociale netwerk en daarmee tot plekken buiten de 'openbare groenstructuur' waar de verbetering van de leefomgeving (BKN) hard nodig is.

“

Mond-tot-mondreclame is de beste reclame die de natuur kan wensen. Hoe meer vrijwilligers betrokken zijn in jouw gemeente bij BKN, des te meer ambassadeurs je hebt voor natuur.

Vrijwilligers zijn ambassadeurs voor BKN

‘Mensen moeten zich eerst verwonderen voordat ze de natuur gaan beschermen’. Vrijwilligers spreken de taal van verwondering en de taal van ‘iedereen’. Als een vrijwilliger in de krant schrijft dat er heel veel icarusblauwtjes in een ecologisch beheerde wegberm zitten (met een prachtige foto) dan is dat veel wervender, dan wanneer dit als een bericht op de gemeentelijke website verschijnt. Met hun enthousiasme bereiken vrijwilligers familie, vrienden, burens en deelnemers aan excursies. Mond-tot-mondreclame is de beste reclame die de natuur kan wensen. Hoe meer vrijwilligers betrokken zijn in jouw gemeente bij BKN, des te meer ambassadeurs je hebt voor natuur.

Lokaal eigenaarschap

Door het betrekken van vrijwilligers bij hun leefomgeving wordt lokaal eigenaarschap gecreëerd. Als mensen eigenaarschap voelen over hun omgeving willen ze zich inspannen voor het behoud en verbeteren van de omgeving. Een grotere betrokkenheid onder bewoners draagt bij aan een gezonde leefomgeving en dus aan betere condities voor BKN.

Handelingsperspectief

Mensen die begaan zijn met de natuur zijn soms een beetje moedeloos van de aanhoudende achteruitgang. De biodiversiteitscrisis is groot en als individu niet te stoppen. Doordat mensen zich kunnen aansluiten bij projecten of acties van de gemeente vergroot je de mogelijkheid van bewoners om lokaal hun steentje bij te dragen aan het verbeteren van de biodiversiteit. Dit handelingsperspectief draagt bij aan een optimistischer gevoel, en als het goed gebeurt ook aan een toename van de biodiversiteit.

Samenwerking stimuleert tot actie

Vrijwilligers kunnen een rol spelen in het enthousiasmeren van andere inwoners. Sommige vrijwilligers kunnen zelfs de begeleiding van

bewoners bij vergroeningsactiviteiten op zich nemen. Een eerste (kleine) vergroeningsactie kan mensen samenbrengen en een groep energie geven om vervolgacties te initiëren. Het versterken van natuur in de openbare ruimte kan aanleiding zijn om ook in particuliere tuinen de natuur te verbeteren, of andersom: BKN-acties in tuinen verspreiden zich naar BKN-acties in de openbare ruimte.

Vrijwilligers meten mee

De inzet van vrijwilligers bij monitoring maakt van BKN een meer gezamenlijk doel en schept vertrouwen in de data omdat deze door vrijwilligers zelf zijn verzameld. Het idee van BKN is dat je je gemeente langs de maatlat legt en beoordeelt waar je de BKN-advieswaarde al bereikt hebt, of waar maatregelen nodig zijn. Sommige BKN-condities bepaal je op basis van gemeentelijke data. Sommige informatie heb je als gemeente niet tot je beschikking. Inzet van vrijwilligers voor dataverzameling geeft beter inzicht in de BKN-condities en hoe jouw gemeente scoort ten opzichte van de advieswaarde (zie [rapport BKN in de bebouwde omgeving](#) en het rapport voor BKN in het landelijk gebied, de laatste is nog in ontwikkeling).

Samen leren

Hoe goed of slecht het gaat met de natuur hangt af van vele factoren. Door met vrijwilligers actief op zoek te gaan naar de huidige staat van de lokale natuur nodig je hen uit om samen te leren. Vrijwilligers en gemeente vergaren kennis en informatie over de natuur en leren daarmee welke condities van belang zijn voor een vooruitgang van soorten.

Vertrouwen

Samenwerken met vrijwilligers draagt bij aan vertrouwen in de overheid en in de gemeente als organisatie. Vrijwilligers die betrokken zijn bij het verzamelen van de informatie kunnen instaan voor de betrouwbaarheid van de data. Hieronder ligt de voorwaarde van een open wederzijdse communicatie over de vergaring van de informatie.

Vele handen maken licht werk!

In Lelystad werken bewoners onder begeleiding van IVN aan een Groene Straat-Make-Over. Zo'n 50 huishoudens haalden tegels uit de voortuin en vervingen deze door vruchtbare grond en inheemse planten.

De Groene Straat Make-Over is onderdeel van de samenwerking Groener Lelystad. In deze samenwerking werken de gemeente Lelystad, Landschapsbeheer Flevoland, Stichting Steenbreek en IVN Natuureducatie meerjarig aan het vergroenen van Lelystad, samen met bewoners.

Bewoners kunnen zich via IVN inschrijven om mee te doen. De straten waar de meeste tegels gewipt kunnen worden en waar meerdere burens enthousiast zijn over de actie worden geselecteerd als winnaars. In Lelystad werden zo al 10 'winnende straten' vergroend: goed voor zo'n 200 m² vergroening.

Alle deelnemende huishoudens ontvangen een gratis startpakket met 2 m² aan plantmateriaal voor de (gevel)tuin. Ook krijgen zij goede tuinaarde en kunnen ze tuingereedschap lenen van Landschapsbeheer Flevoland. Natuur- en tuindeskundigen zijn aanwezig om te helpen waar nodig en antwoord te geven op hulpvragen. De IVN Groene Straat Make-Over helpt gemeenten bij het activeren van bewoners om zelf in actie te komen. Buren motiveren elkaar: minimaal 60% van de huishoudens in een straat doen mee aan de Groene Straat Make-Over. Ook kijken de bewoners naar kansen in het openbaar groen, zoals perkjes en boomspiegels. Deze worden soms tijdens de make-over geadopteerd en daarna verzorgd door de buurt.

[Meer informatie →](#)

Werken met vrijwilligers aan het vergroenen van de buurt

Koppel de activiteit van de vrijwilligers aan duidelijke beleidsdoelen. Effectieve inzet van vrijwilligers begint met een heldere vertaling van BKN naar wat bewoners zelf kunnen doen. Vertaal doelen uit de Omgevingsvisie naar (bijvoorbeeld): meer groen en bomen in straten en tuinen; versterking van inheemse biodiversiteit; water, schaduw en verkoeling in de woonomgeving. Vrijwilligers werken hierbij als schakel tussen gemeentelijk beleid en het dagelijks handelen van inwoners.

Een werkbare aanpak is het inzetten van opgeleide vrijwilligers met een duidelijke rol en methodiek. Doordat dit lokale vrijwilligers zijn, zijn ze ook bereikbaar voor vragen nadat de straat 'omgetoverd' is. Met natuurvriendelijk beheer na aanleg van de groene straat valt ook veel winst te halen voor BKN.

Langdurig effect ontstaat wanneer gemeenten vrijwilligers structureel ondersteunen met kennis, begeleiding en een vaste contactpersoon. Laat hierbij ruimte voor bewonersinitiatief binnen heldere kaders. Volg de resultaten voor BKN die behaald worden met de groene straten.

03

Draagvlak bouw je samen, met vrijwilligers voorop

Een gemeente kan de BKN-doelen beter, eerder of alleen maar bereiken met de hulp van vrijwilligers. Zo zijn vrijwilligers van cruciaal belang voor draagvlak en uitvoering, zeker op particuliere terreinen. Door de sociale contacten van de gemeente en de vrijwilligers te combineren ontstaan bredere netwerken, waarmee meer impact gemaakt kan worden. Ook kunnen vrijwilligers op een andere manier politieke druk uitoefenen dan je als ambtenaar in de gemeentelijke organisatie kunt doen.

Grootgrondbezitter

Particuliere tuinen beslaan vaak zo'n 50% van het gemeentelijk grondgebied en zijn vaak betegeld. Meer dan de helft van het grondgebied is dus niet in eigendom van de gemeente maar in beheer van particulieren en bedrijven. Wil je de natuur versterken in de gemeente, dan is samenwerking met deze groepen grootgrondbezitters een manier om een groot verschil te maken in het behalen van de doelen voor BKN. Vrijwilligers kunnen adviseren over natuurvriendelijkere particuliere tuinen en deze ook gezamenlijk aanleggen.

Waardevolle natuurdata

Vrijwilligers hebben meer tijd dan ambtenaren om veelvuldig en langer naar buiten te gaan om natuurwaarnemingen te verzamelen. Meer waarnemingen maken data betrouwbaarder en geven je sneller inzicht in trends van populaties in je gemeente. Vrijwilligers hebben ook meer tijd om contact te leggen en onderhouden met meerdere

terreineigenaren. Denk aan het benaderen van verschillende eigenaren voor onderzoek in akkerranden, weilanden, in boomgaarden of rondom boerenerven.

Verkenning politiek draagvlak voor natuur

Vrijwilligers kunnen politiek draagvlak voor BKN organiseren, of politieke druk uitoefenen daar waar de condities voor BKN in het gedrang komen. Soms wil de 'groen-ambtenaar' wel aan de slag met BKN, maar is een telefoontje van een vrijwilliger met de wethouder effectiever dan meerdere interne overleggen.

Samenwerking met vrijwilligers vraagt om een bestuurlijk standpunt over vrijwilligers die actief zijn op het gebied van natuur. Voor het starten van een samenwerking is duidelijkheid nodig over budget, capaciteit en inhoudelijke doelen. Dit zal besproken moeten worden met de wethouder. Dit dwingt de gemeentelijke organisatie en het bestuur om 'kleur te bekennen' over hoever ze willen gaan in de samenwerking en met BKN.

Allianties vormen

Het kan zijn dat de coalitiedoelen voor natuur niet aansluiten op maatregelen die nodig zijn om BKN in de gemeente te behalen. Inwoners of politieke partijen kunnen over BKN (raads)vragen stellen of een actie opzetten. Vrijwilligers kunnen met bijeenkomsten, acties, raadsvragen en gesprekken met fractie- en raadsleden bijdragen aan een vergroting van politiek draagvlak voor BKN.

Vrijwilligers kennen hun directe leefomgeving

Bewoners weten wat er speelt in hun woonomgeving omdat ze hier vaak, en op verschillende tijdstippen (ook buiten kantooruren) in aanwezig zijn. Ze weten vaak meer over de geschiedenis van het gebied (hier liep vroeger een houtwal, of hier lag een poel etc.). Bewoners kennen ook hun buurtgenoten. Vrijwilligers die de gemeente benaderen met een bottom-up initiatief hebben expertise die essentieel is om BKN lokaal te verbeteren. Wellicht komt een vrijwilliger of een bottom-up initiatief niet vanuit de wens om met BKN aan de slag te gaan, maar door met deze vrijwilligers in gesprek te gaan verken je de mogelijkheden voor een natuurvriendelijkere leefomgeving. Zoek de kansen om beide wensenlijstjes te verwezenlijken.

“

Vrijwilligers kunnen politiek draagvlak voor BKN organiseren, of politieke druk uitoefenen daar waar de condities voor BKN in het gedrang komen.

Vrijwilligers dagen een gemeente uit

Via het uitdaagrecht kunnen bewoners een idee indienen voor het overnemen van een gemeentelijke taak. Dit speelt als bewoners vinden dat ze een gemeentelijke taak beter, goedkoper, efficiënter of natuurvriendelijker kunnen uitvoeren dan dat de gemeente het kan. Ze verzoeken dan de gemeente om deze taak over te nemen met het daarbij behorende budget. Zelfs als hun initiatief niet wordt toegekend levert dit een verheldering op in de gemeentelijke organisatie over de uitvoering van de betreffende taak.

Vrijwilligers bij Vogelbescherming

Vogelbescherming heeft een netwerk van vrijwilligers die als stadsvogeladviseur projectontwikkelaars en bouwbedrijven adviseren over het treffen van maatregelen voor vogels. [Tuinvogelconsulenten](#) adviseren particulieren over een vogelvriendelijke inrichting van hun tuin. Ze adviseren ook bij binnentuinen van woningcorporaties en andere gemeenschappelijke tuinen.

Vrijwilligers als motor van politieke en bestuurlijke verandering

In de gemeenten Goirle, Hilvarenbeek, Oisterwijk en Tilburg is in 2026 een brede Brabantse Alliantie 'Basiskwaliteit Natuur (BKN)' gestart. Zestien organisaties, waaronder overheden en vrijwilligersorganisaties, tekenden begin 2026 voor de Brabantse Alliantie BKN. Daar is stapsgewijs naar toe gewerkt vanaf eind 2019, toen de vrijwilligers het nog heel verse BKN op de gemeentelijke agenda kregen. Het initiatief daarvoor kwam van vrijwilligers, die er al een aantal jaren pionieren met BKN en werken aan bestuurlijk draagvlak, onder meer door in fractiegesprekken raadsleden en wethouders te werven voor inhoudelijke conferenties. In deze conferenties konden ze deelnemen aan meerdere verdiepende werksessies op het thema BKN.

Ondertussen waren vrijwilligers buiten al begonnen met het onderzoeken en verbeteren van de condities voor BKN. Waar mogelijk werkten zij samen met gemeenten, waterschap, provincie en vrijwilligersorganisaties zoals het Brabants Landschap en IVN. Met het ondertekenen van de overeenkomst krijgt BKN ook het brede bestuurlijke draagvlak wat nodig is voor het herstel.

Werken met vrijwilligers aan bestuurlijk draagvlak

Gemeenten en vrijwilligers hebben elkaar nodig. Een goed functionerende tandem tussen gemeente en vrijwilligers geeft BKN vleugels. Vrijwilligers bieden onmisbare kennis, inzet/capaciteit én initiatief en het vermogen processen op gang te houden, ook richting de politiek. Vanuit de gemeente kan je toewerken naar een bestuurlijke bevestiging van de samenwerking aan BKN. Je kan hier ook het waterschap en buurgemeenten in meenemen. Vrijwilligers kunnen deze ambassadeursrol ook vervullen naar andere overheden.

Gemeenten dienen veel belangen, maar dat van natuur en biodiversiteit is, zoals vrijwilligers heel goed beseffen, van een bijzondere orde. Hoe weegt jouw gemeente het belang van natuur? Die afweging expliciet en openbaar maken is een eerste stap naar het realiseren van BKN. En ondanks de goede samenwerking op BKN: vrijwilligers kunnen kiezen voor bezwaar of beroep. Dat is de kracht van vrijwilligers die buiten de gemeentelijke organisatie staan. Ieder zijn rol.

[Lees meer →](#)

Soms vinden vrijwilligers het lastig te begrijpen hoe een gemeente werkt. Leg ze uit wat er onder de huidige politiek aan draagvlak is voor BKN. Voor de vrijwilligers die zich willen verdiepen in hoe een gemeente werkt is er deze e-learning ontwikkeld.

[Bekijk e-learning →](#)

04

Wat is er in je gemeente al geregeld over samenwerken met vrijwilligers?

In een gemeente wordt vaak op meerdere plekken samengewerkt met vrijwilligers. Soms is in beleid beschreven op welke manier een gemeente wil samenwerken met vrijwilligers. Wil je bijvoorbeeld voor iedere geveltuin een vrijwilligerscontract afsluiten of stel je algemene regels op? Ook in contracten met externen kunnen afspraken of voorwaarden staan die relevant zijn voor jouw samenwerking met vrijwilligers.

Participatiebeleid

Volgens de Wet versterken participatie moet elke gemeente een beleid hebben hoe samen te werken met vrijwilligers. Als een gemeente actief wil samenwerken met vrijwilligers dan staat hier vaak in de Omgevingsvisie een uitspraak over. Een gemeente kan bewonersinitiatieven ondersteunen met een budget en expertise. Dit kan voor beheer of inrichting ingezet worden.

Wet Participatie op decentraal niveau

Voor het eind van 2026 moeten gemeenten vastleggen hoe ze de betrokkenheid van inwoners bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid in hun gemeente willen regelen. Gemeenten bepalen zelf hoeveel (of hoe weinig) ruimte ze geven aan inwoners. De wet verplicht gemeenten om voor participatie spelregels vast te leggen in een verordening. In jouw gemeentelijke verordening staan dus de kaders opgenomen waar je je als ambtenaar aan moet houden.

Lokale regelgeving

In de gemeentelijke verordening staat welke kaders gelden. Bijvoorbeeld:

- Of samenwerking wordt vormgegeven met een contract of een andere schriftelijke overeenkomst.
- Of er met één vrijwilligersgroep een gesprek kan worden gevoerd over de herinrichting van een park, of dat hier een bredere inspraakprocedure voor nodig is.
- Of het uitdaagrecht van toepassing is in de gemeente, en onder welke voorwaarden vrijwilligers de gemeente kunnen uitdagen.

Je kunt nazoeken welk participatiebeleid er door jouw gemeente is vastgesteld:

➔ [Lokale regelgeving](#)

Vrijwilligers in contracten met aannemers

Controleer of er in jouw gemeentelijk onderhoudscontract ruimte zit voor een actieve ondersteuning van vrijwilligers door de aannemer met materieel en/of begeleiding. Zo kan je in een maaibestek een categorie bewonersbeheer opnemen waarbij de aannemer in overleg met bewoners bepaalde stukken hooiland insectvriendelijk maait, of kan een terrein in beheer gegeven worden aan een vrijwilligersgroep met ervaring in landschapsbeheer. Regel wat de aannemer doet (ecologische expertise, contacten met vrijwilligers, vrijwilligersvergoeding, gebruik van materieel) en waar de gemeente verantwoordelijk voor blijft. Blijf bereikbaar voor vrijwilligers als contactpersoon; aannemerscontracten en daarmee ook de contacten wisselen waarschijnlijk bij iedere nieuwe aanbesteding.

Heeft jouw gemeente een vrijwilligersverzekering?

Vrijwilligers die werken onder de 'vlag' van een landelijke vereniging of stichting zijn verzekerd voor ongevallen en aansprakelijkheid. Mits de

gebeurtenis tijdens hun vrijwilligersinzet plaatsvindt. Werken de vrijwilligers onder de 'vlag van de gemeente' dan zullen ze bij ongevallen of voor aansprakelijkheid tijdens activiteiten door de verzekering van de gemeente gedekt worden. Per gemeente/verzekering verschilt de werkwijze: soms moeten vrijwilligers vooraf aangemeld worden, soms moet jaarlijks achteraf het aantal actieve vrijwilligers doorgegeven worden.

Vrijwilligerscontract?

Als vrijwilligers werkzaamheden gaan uitvoeren waar risico's voor henzelf of de gemeente aan zitten, dan is het goed om te regelen dat beide partijen verzekerd zijn voor eventuele schade. Als er dure meetapparatuur of tablets uitgeleend worden voor het uitvoeren van metingen of het verzamelen van waarnemingen, is het wijs om afspraken vast te leggen in een contract. Bedenk dat het afsluiten van een contract voor vrijwilligers ook kan voelen als een barrière om zich aan te melden. Beperk de papieren rompslomp dus tot een minimum. Kijk voor een voorbeeld van een vrijwilligerscontract in het hoofdstuk [!\[\]\(0fc5900959ab10acc878f9ca1e00fe37_img.jpg\) Meer lezen.](#)

05

Waar moet je aan denken voordat je een samenwerking met vrijwilligers begint?

De gemeente wil gaan samenwerken met vrijwilligers om de BKN te verbeteren. Óf andersom: vrijwilligers willen samenwerken met de gemeente. Waar begin je, waar moet je aan denken, wat moet je juist wél of juist niet doen?

Projectplan

In de bijlage bij deze gids staat een lijst met vragen die je vooraf kan stellen voordat je met een vrijwilligersproject start. Niet op alle vragen hoeft een perfect antwoord te komen. Sterker nog: het is fijn als er ruimte blijft voor inbreng van de vrijwilligers. De lijst helpt je om voorbereid een gesprek te starten met vrijwilligers. In de tweede bijlage vind je een leeg formulier om jouw projectplan met vrijwilligers uit te werken. Voordat je het projectplan uit de bijlage gaat invullen zijn er nog wat overkoepelende aandachtspunten.

Neem bestaande vrijwillige BKN-activiteiten mee in je samenwerking

Gebruik wat vrijwilligers al doen in jouw gemeente voor het in kaart brengen en verbeteren van de omstandigheden voor natuur. Voor vrijwilligers is het fijn dat hun inspanningen gezien worden en ingezet worden voor nog meer lokale natuur. Werk uit hoe lokale vrijwilligers en reeds lopende BKN-activiteiten aansluiten op de gemeentelijke BKN-ambities.

Zijn BKN en vrijwilligers een goede match?

BKN bevat veel verschillende aspecten: inrichting, beheer en de abiotische omgeving. Bij sommige BKN-condities zijn vrijwilligers een grote meerwaarde, maar er zijn ook BKN-condities waarbij dit niet het geval is. Daar waar de veiligheid van het publiek of vrijwilligers in het geding komt, daar waar zeer specialistische kennis of vaardigheden nodig zijn, of waar de activiteit/informatieverzameling heel saai is.

Het lijkt een open deur, maar voor de zekerheid benoemen we het toch: start geen samenwerking op plekken waar je weet dat er in de toekomst 'BKN-reducerende activiteiten' gaan plaatsvinden: je organiseert je eigen weerstand, het is voor vrijwilligers erg teleurstellend om de lokale natuur

vernietigd te zien worden en hiermee maak je jezelf als overheid onbetrouwbaar. Start ook geen samenwerking voor een bepaalde BKN-conditie als je geen budget hebt om maatregelen uit te voeren die de conditie gaat verbeteren.

Als je geen budget hebt om BKN te verbeteren, ga dan geen vrijwilligers enthousiast maken

©Martine Janzen-de Lynx

'HAD MIJN GEMEENTE MAAR MEER AMBITIES VOOR ECOLOGISCH BEHEER'

Verwachtingsmanagement

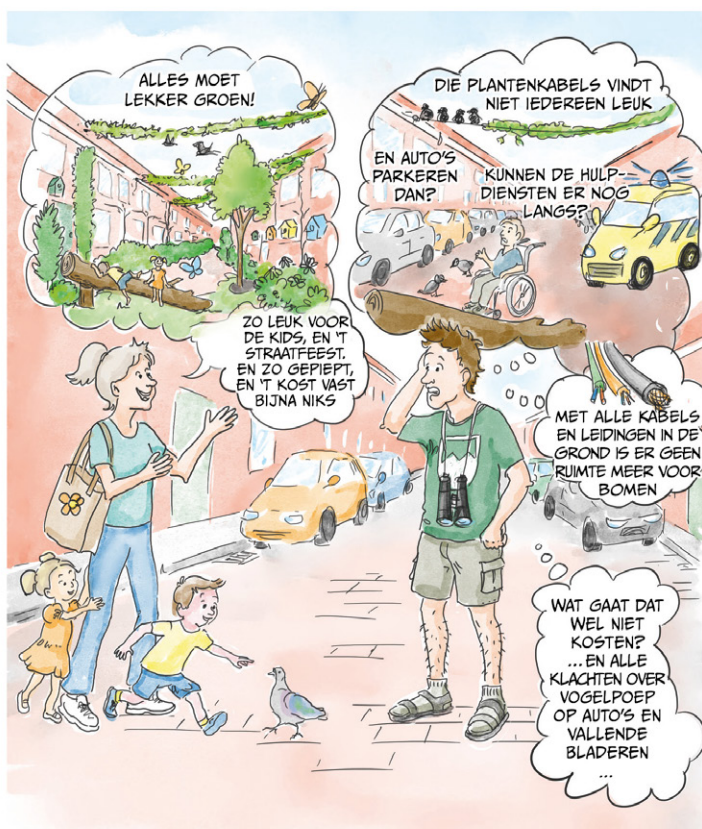
De belangrijkste tip uit deze gids: Wees open en eerlijk over wat je wel en niet kan waarmaken als gemeente en als persoon.

Vrijwilligers hebben vaak hoge verwachtingen van de dingen die een gemeente kan realiseren en weinig geduld om te wachten op het resultaat. Afstemming binnen een gemeente duurt in de ogen van vrijwilligers lang. Dat gemeentelijke budgetten 'gelabeld' zijn en niet zomaar overal aan kunnen worden uitgegeven is lastig. Als je geen budget hebt om een project uit te voeren, bedenk je dan vooraf of het slim is om mensen enthousiast te maken. Wees in ieder geval duidelijk dat het vinden van budget nog enkele maanden of een jaar kan duren, of dat dit een politieke keuze is waar jij als ambtenaar weinig invloed op hebt.

Verwachtingsmanagement zit ook in de kleine dingen: leg uit waarom een antwoord op een e-mail soms een tijdje op zich laat wachten, maar laat in ieder geval even weten dat je er mee bezig bent (of het pas over een maand weer oppakt).

Verwachtingsmanagement

'LEUK DIE WILDE GROENE IDEEËN, VAN BUURTBEWONERS, MAAR DIE KUNNEN WE NOOIT WAARMAKEN'

©Martine Janzen - de Lynx

Wat ga je doen met de resultaten?

Vrijwilligers willen zien dat er iets gebeurt met de informatie die ze verzamelen of met de activiteiten die ze uitvoeren. Ze willen dat er buiten iets verandert ten gunste van natuur.

Wat voorbeelden:

- ✓ Uit onderzoek van vrijwilligers blijkt dat meerdere bodems 'een slechte ecologische kwaliteit' hebben. Op deze locaties laat je de bladeren liggen zodat het organisch gehalte in de bodem toeneemt.
- ✓ Bedenk vooraf aan welke knoppen je kan draaien om de waterkwaliteit in een poel te verbeteren. Heb je budget om te baggeren of een natuurvriendelijke oever aan te leggen als de ecologische kwaliteit van de poel 'laag scoort'?
- ✓ Heb je vlindergegevens nodig om je ecologisch beheer te evalueren, betrek de vrijwilligers die vlinders tellen dan bij de locaties waar je ecologisch beheert, en vraag ze waar uitbreiding van dit beheer waardevol is.
- ✓ Vrijwilligers hebben onderzocht waar nog 'oorspronkelijke bodems' aanwezig zijn in je gemeente. De gemeente zorgt dat deze bodems extra bescherming krijgen in het Omgevingsplan.
- ✓ Vrijwilligers hebben takkenrillen gemaakt met dood hout. Fijn als de beheerdienst of aannemer de takkenril aanvult met het snoeimateriaal uit het plantsoen, of in ieder geval vraagt aan de vrijwilligers of ze de vers gesnoeide 'nieuwe' takken willen gebruiken voor hun takkenril in plaats van deze af te voeren.

Strijdig met andere gemeentelijke doelen?

Het is leuk om in een bloemrijk hooiland wilde bijen te monitoren, het is vervelend als daar twee jaar later een gebouw neergezet wordt, of een parkeerplaats. Extra bomen in een straat is fijn, maar als ze een jaar later gekapt moeten worden omdat de riolering vervangen gaat worden is

Voordat je met vrijwilligers het gesprek aangaat over een samenwerking is het zinvol je te verdiepen in lokale ontwikkelingen.

het kapitaalvernietiging. Vaak staan ook de recreatieve doelen en natuurdoelen in één park op gespannen voet met elkaar. Verken of het project met vrijwilligers toekomstbestendig is of een risico vormt op een teleurstelling.

Ditzelfde geldt ook als je benaderd wordt door vrijwilligers met een bottom-up initiatief: past het project/doel van de vrijwilligers bij de doelen uit de Omgevingsvisie, of zijn ze hierop aan te passen? Check of het project/doel strijdig is met andere gemeentelijke projecten of gemeentelijk beleid.

Wat speelt er lokaal?

Voordat je met vrijwilligers het gesprek aangaat over een samenwerking is het zinvol je te verdiepen in lokale ontwikkelingen. Als er grootschalige sloopplannen zijn aangekondigd in een woonwijk waar jij 'iets met vrijwilligers en BKN wilt gaan doen' dan zullen mensen meer bezig zijn met de sloop van hun woning, dan met jouw vrijwilligersproject. Is er net een actiegroep gestart die de struiken uit het park verwijderd wil hebben vanwege de veiligheid, dan kom je met je BKN-doelen wellicht recht tegenover elkaar te staan. Vraag intern na of er ontwikkelingen of projecten zijn die bestuurlijk gevoelig liggen (nieuwbouw in het lokale plantsoen). Vertel vrijwilligers dat je over deze projecten geen uitspraken kan doen en verwijs ze naar de relevante collega/wethouder.

Stad versus dorp

Het maakt niet uit of je je vrijwilligersproject uitvoert in een stad of in een dorp (of klein gehucht). De dynamiek van vrijwilligersprojecten is anders, maar op hun eigen manier succesvol te maken.

Grotere gemeenten hebben meer potentiële vrijwilligers omdat er meer mensen in de stad wonen. Vaak wonen er studenten die graag iets nieuws leren, maar na één of twee jaar weer 'weg' zijn. Het verloop van vrijwilligers kan daardoor groter zijn, maar wel regelmatig frisse energie van nieuwe vrijwilligers opleveren, en BKN naar andere plekken in Nederland verspreiden. Het bereiken van mensen is in grote steden lastiger omdat er zoveel gebeurt in een stad.

In dorpen is de sociale binding tussen mensen vaak groter en kan het 'ons kent ons'-effect sneller veel potentiële vrijwilligers bereiken. De binding met de lokale omgeving is vaak groter in een

dorp dan in de 'anonieme' stad. Een uitdaging van een project in een dorp kan zijn dat er maar één 'specialistische' vrijwilliger woont, en de vrijwilligerspool waaruit je kunt vissen dus erg karig is. De rivaliteit tussen dorpen is vaak groter dan tussen buurten in de stad. Ook dat is iets wat je kan benutten als je op meerdere plekken in jouw gemeente een vrijwilligersproject wilt starten. Benut de voordelen van de stad of het dorp waar je je vrijwilligersproject wilt starten en richt je samenwerking in op de bijbehorende dynamiek.

Benodigheden voor het vrijwilligerswerk

Bedenk vooraf wat de vrijwilligers nodig hebben om aan BKN bij te dragen. Is er gereedschap nodig, is er meetapparatuur uit te lenen of is er een opleiding nodig om data te verzamelen? Wat is er nodig om de veiligheid van de vrijwilligers te waarborgen: ARBO-opleiding, fluorescerende hesjes (veiligheid), EHBO'er aanwezig tijdens de werkzaamheden, helm, vrijwilligersverzekering etc. Heb je deze benodigheden als gemeente tot je beschikking, of is hier (extra) budget voor nodig?

Beginners of gevorderden?

Kunnen de activiteiten of werkzaamheden gedaan worden door beginners, dan kun je 'breed' in de gemeente werven. Heb je vrijwilligers nodig met al enige soortenkennis, dan zal je vrijwilligers moeten werven in groepen die al bezig zijn met deze soorten. Met een opleiding of cursus kun je nieuwe vrijwilligers aantrekken, en leid je bestaande en nieuwe vrijwilligers op tot hetzelfde kennisniveau. In het rapport over monitoring van BKN wordt het benodigde kennisniveau van vrijwilligers voor verschillende methodieken verder toegelicht.

Werken met een bestaand vrijwilligersnetwerk of als gemeente vrijwilligers werven?

Natuurorganisaties van de Groene Bondgenoten hebben een bestaand netwerk van geïnteresseerden en zijn al georganiseerd. Werken met een bestaande vrijwilligersgroep kan snel gestart worden, het bespaart je als gemeente de kosten van een wervingscampagne, het scheelt in uren voor coördinatie en ondersteuning aan de vrijwilligers. Dit is dus een voor de hand liggende keuze. Bestaande vrijwilligersgroepen beschikken over een netwerk van geïnteresseerden waardoor zij ook effectiever nieuwe vrijwilligers kunnen werven. Kijk in Hoofdstuk 7 hoe je kan achterhalen welke lokale werkgroepen in jouw gemeente actief zijn. Voor de vrijwilligersgroep zijn er meerdere voordelen dat zij verbonden zijn aan een Groene Bondgenoot. Na het einde van de BKN-activiteit of het project zal de groep een grotere kans hebben om duurzaam voort te bestaan. Door wisselingen in de politiek of in personeel moet een vrijwilligersproject soms stopgezet worden. Dit maakt de gemeente soms tot een onbetrouwbare partner voor een vrijwilligersgroep. De nieuwe/extra activiteit kan voor een bestaand vrijwilligersnetwerk een mooie kans zijn om nieuwe vrijwilligers te werven (met budget uit het project) en de continuïteit van de groep te borgen. Een externe organisatie kan voor de belangen van de vrijwilligers gaan staan, en daar bij de politiek aandacht voor vragen mocht dat nodig zijn.

Let er wel op dat een bestaand netwerk van vrijwilligers niet overvraagd wordt door de extra activiteit. Zorg dat extra ondersteuning beschikbaar is vanuit de gemeente (bijv. in coördinatie, communicatie of expertise). Maak duidelijk bij de werving en contacten met vrijwilligers dat dit een activiteit is die (mede) namens de gemeente wordt uitgevoerd.

Wees inclusief

Zorg dat het vrijwilligerswerk toegankelijk is voor laaggeletterden en mensen met een andere culturele achtergrond. Dit aandachtspunt start al bij de werving. Heb een plan om ze aan te haken, en aangehaakt te houden tijdens de uitvoering van de vrijwilligerswerkzaamheden.

Zorg dat je voor ieder wat wils hebt, of wees duidelijk als dat niet zo is. Maak bij de werving van vrijwilligers duidelijk wat er van hen verwacht wordt (qua activiteit, tijdbesteding, vaardigheden), en wat je als gemeente biedt (materiaal, opleiding, vergoeding). Schrijf je wervingsteksten in een taal die jouw doelgroep begrijpt: ook de 'toon' van de wervingstekst verschilt voor een meer agrarische of stedelijke vrijwilliger.

Een contactpersoon of een e-mailbox?

Word jij de contactpersoon voor de vrijwilligersgroep of is het beter om een e-mailadres aan te maken voor het contact met de vrijwilligers? Op deze vraag is geen eenduidig antwoord en dit verschilt per persoon, per gemeente en per samenwerking. Hieronder een opsomming van de voordelen en nadelen om te komen tot een afweging.

VOORDELEN

- Een gemeentelijke contactpersoon is persoonlijker en kan makkelijk mensen aan zich binden. Een persoon kan ook goodwill opbouwen (ook over de (on)mogelijkheden van een gemeentelijke organisatie).
- Een gemeentelijke contactpersoon kent 'zijn of haar' vrijwilligers en weet waar zij behoefte aan hebben.
- Een gemeentelijke contactpersoon is een duidelijke ingang voor vrijwilligers om hun vraag te stellen. Zowel per e-mail, telefoon of 'in persoon'. Het is makkelijker om je 'ingewikkelde' vraag te stellen als je iemand kent.
- Een mailbox is altijd 'bereikbaar' voor vrijwilligers om hun vraag te stellen. Er is overzicht over óf alle vragen beantwoord zijn.
- Een mailbox kan door meerdere mensen gelezen worden, en de relevante persoon kan met de vraag of actie aan de slag.
- Voor andere collega's is in een mailbox vindbaar wat er in eerdere contacten is afgesproken. Voor vrijwilligers is het fijn dat de afspraken zijn vastgelegd 'op papier' in plaats van alleen mondeling.

NADELEN

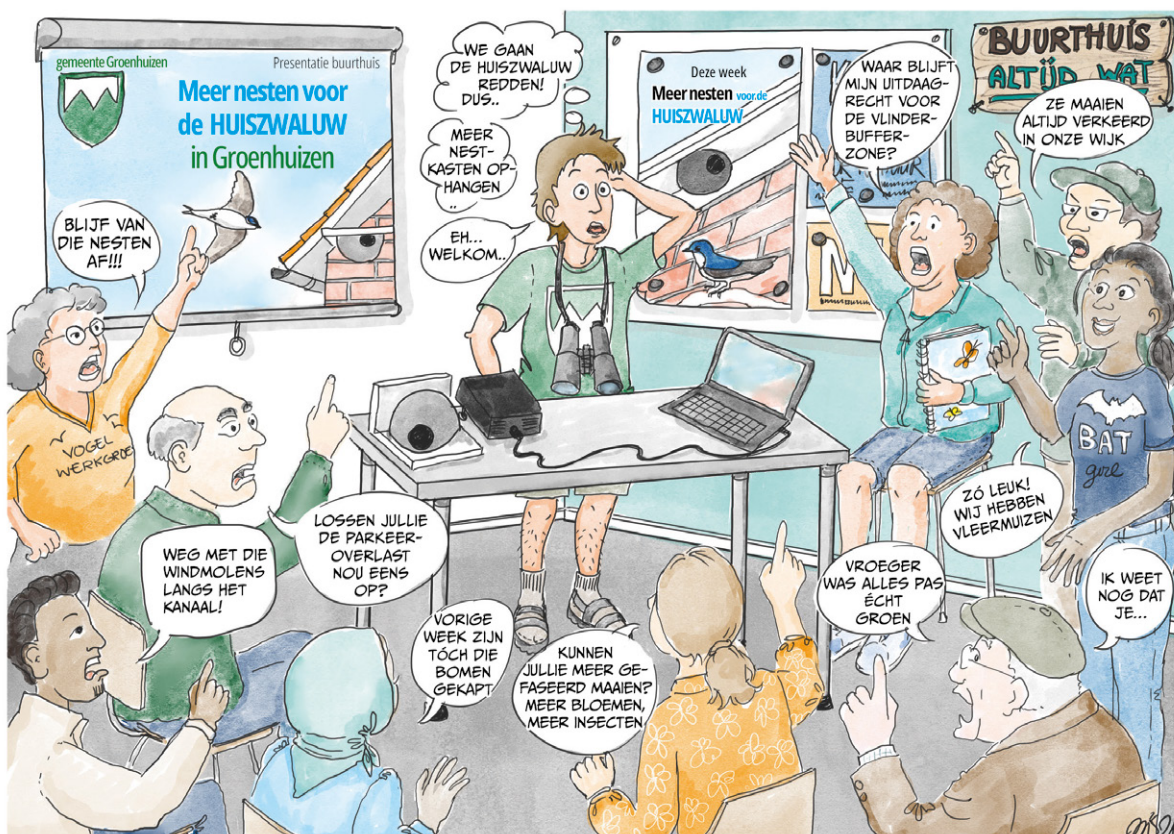
- Het netwerk gaat voor een groot deel verloren als de contactpersoon stopt met werken voor de gemeente.
- Bij vakantie/ziekte van de gemeentelijke contactpersoon moet een (onbekende) vervanger het contact overnemen, of is er (tijdelijk) geen contact. Andere collega's hebben 'geen toegang' tot de vrijwilligers.
- Een gemeentelijke contactpersoon wordt een doorgeefluik voor vragen en antwoorden voor de rest van de organisatie. Alleen de contactpersoon heeft het overzicht over alle zaken die spelen.
- Een mailbox is onpersoonlijk en kan geen vrijwilligers aan zich binden.
- Als er geen antwoord komt uit de mailbox op een vraag weet de vrijwilliger niet wie hij/zij moet bellen of aanspreken.
- Goede afspraken zijn nodig om het overzicht in de mailbox te houden, om te zorgen dat alle e-mails beantwoord worden.

Wie moet je informeren of betrekken?

Denk voor het starten van de samenwerking na voor wie in de gemeente dit een waardevolle samenwerking kan zijn, nu of in de toekomst. Leg vast na gesprekken/telefoontjes wat is afgesproken zodat jij, collega's en vrijwilligers op de hoogte blijven van de afspraken. Vraag of deze collega's jou willen vervangen tijdens vakanties, of bij ziekte. Zo blijft er communicatie mogelijk tussen de gemeente en vrijwilligers.

Als gemeenteambtenaar vertegenwoordig je de hele gemeente, reken erop dat je ook allemaal vragen (of pijnpunten uit het verleden) te horen krijgt, voordat je echt aan de slag kan.

ZUCHT, HAD IK MAAR MIJN COLLEGA'S WIJKADVISEUR EN GROENBEHEERDER MEEGENOMEN NAAR DEZE BIJEENKOMST.

©Martine Jansen- de Lynx

06

Welke vrijwilligers heb je nodig om je doel te bereiken?

Als duidelijk is welk BKN-doel je wilt bereiken, dan kan je uitwerken welke inzet van vrijwilligers noodzakelijk is. Daarmee wordt ook duidelijk welk type vrijwilligersgroep je zoekt. Wil je de soortenmonitoring van BKN door vrijwilligers laten uitvoeren, dan heb je tellers nodig. Wil je hagen gaan planten dan heb je doeners (herstellers) nodig. Wil je meer draagvlak voor BKN onder bewoners of bij bedrijven, dan ben je op zoek naar vertellers. Wil je meer aandacht bij de gemeenteraad voor BKN of toetsen of maatregelen buiten correct uitgevoerd worden dan heb je het meest aan 'bellers'. In [Hoofdstuk 7](#) vind je een overzicht van websites om lokale werkgroepen te zoeken.

4 typen vrijwilligersgroepen

Tellers

De tellers zijn de vrijwilligers die buiten data verzamelen voor meetnetten over plant- en diersoorten. Dit kunnen ook vrijwilligers zijn die eenmalig de gemeente doorkruisen om landschapselementen zoals hagen en poelen in kaart te brengen.

Herstellers

Dit zijn de vrijwilligers die het vooral fijn vinden om lekker buiten bezig te zijn. Het aanleggen van een geveltuintje in de straat, het knotten van wilgen in de winter, of het schonen van poelen in een waadbroek.

Vertellers

Dit zijn de vrijwilligers die in de lokale krant of op social mediaverhalen vertellen over welke natuur er te vinden is in de gemeente, of hoe het landschap er vroeger uit zag. Dit zijn ook de vrijwilligers die andere mensen bij elkaar brengen met inspirerende verhalen, of een kletspraatje maken in de buurt om op te halen hoe de rest van de buurt denkt over het aanleggen van geveltuintjes, of het planten van meer bomen.

Bellers

De bellers zijn de mensen die de gemeente bellen of mailen als er nesten verstoord worden bij beheerwerkzaamheden of als afgeweken wordt van eerder gemaakte maai-afspraken. Of de vrijwilliger die (regelmatig) contact opneemt met de handhavende instanties van de provincie. Hieronder verstaan we ook de vrijwilligers die korte lijntjes hebben met een wethouder of een gemeenteraadslid. Zo kunnen ze via de politiek invloed uitoefenen op de keuzes van het gemeentebestuur.

Tellers – Eenmalig inventariseren & monitoring

Wil je aan de slag met het vormgeven van BKN en mis je gegevens, dan is de activiteit die je wilt vormgeven een 'nulmeting'. Wil je volgen of er sprake is van de voor- of achteruitgang van BKN, werk dan een samenwerking uit die bijdraagt aan 'monitoring' van BKN. Voor het volgen van BKN kijk je naar één of meerdere van de condities (abiotische factoren, inrichting of beheer) en naar het effect op één of meerdere soortgroepen. Voor abiotische factoren zijn een aantal instrumenten beschikbaar: waterkwaliteit en bodemkwaliteit (Earthwatch), donkerte met Nachtwachters (NMF) en landschapselementen met Meetnet Landschapselementen (LandschappenNL). Voor de nulmeting van BKN-condities komt er een online kaartenbestand en dashboard beschikbaar in de Natuur Navigator.

Voor de monitoring van soortgroepen verschijnt er een handboek over monitoring van BKN. Hierin staat informatie over 'hoe je monitoring organiseert' en een overzicht van landelijke methodieken voor monitoring en of deze geschikt zijn voor beginners of gevorderden. Kijk op de BKN-Toolbox voor de voortgang van deze instrumenten.

Extra inzet van vrijwilligers op dataverzameling geeft beter en sneller inzicht in de BKN-condities en hoe jouw gemeente scoort ten opzichte van de advieswaarde (zie rapport BKN in de bebouwde omgeving en het rapport voor BKN in het landelijk gebied (nog in ontwikkeling)).

Gebruik landelijke methodes

Er zijn meerdere (landelijke) meetnetten die inzicht geven in de vooruit- of achteruitgang van de soorten die indicatief zijn voor BKN. Op de website van Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) staan alle meetnetten op een rij. Sommige vormen van gegevens verzamelen zijn (zeer) geschikt voor beginnende vrijwilligers. Met een cursus of workshop train je nieuwe vrijwilligers. Er zijn ook meetnetten die een minimum kennisniveau aan soortenkennis vragen. In het rapport over monitoring van BKN staat een overzicht van informatie die door vrijwilligers verzameld kan worden voor jouw gemeente en het benodigde kennisniveau.

Ook voor abiotische, inrichtings- en beheer BKN-condities zijn al enkele methodieken ontwikkeld. Kijk op de websites van de Groene Bondgenoten-partners naar de mogelijkheden.

Hoe kan de gemeente een teller ondersteunen?

De gemeente kan een groep tellers ondersteunen door aan te geven welke informatie voor de gemeente van waarde is. Bespreek vooraf welke methode gebruikt moet worden en waarvoor de verzamelde informatie gebruikt wordt. Na de inventarisatie is het terugkoppelen wat er met de resultaten gebeurt cruciaal. Neem actief kennis van de resultaten en vertel hoe de gegevens ingezet worden voor de versterking van BKN in gemeentelijke systemen of projecten.

Publicatie van de resultaten via gemeentelijke kanalen zorgt voor meer zichtbaarheid van het werk dat de vrijwilliger verzet. Het nodigt ook uit tot interpretatie van de bevindingen door de gemeente en anderen. Als de resultaten aanleiding geven tot nader onderzoek of actie voor BKN dan is het fijn dat de gemeente hier, in overleg met de vrijwilligersgroep, ecologische expertise voor inhuurt. De tijd en expertise van een vrijwilligers zijn tenslotte niet onuitputtelijk.

Geen landelijke methode?

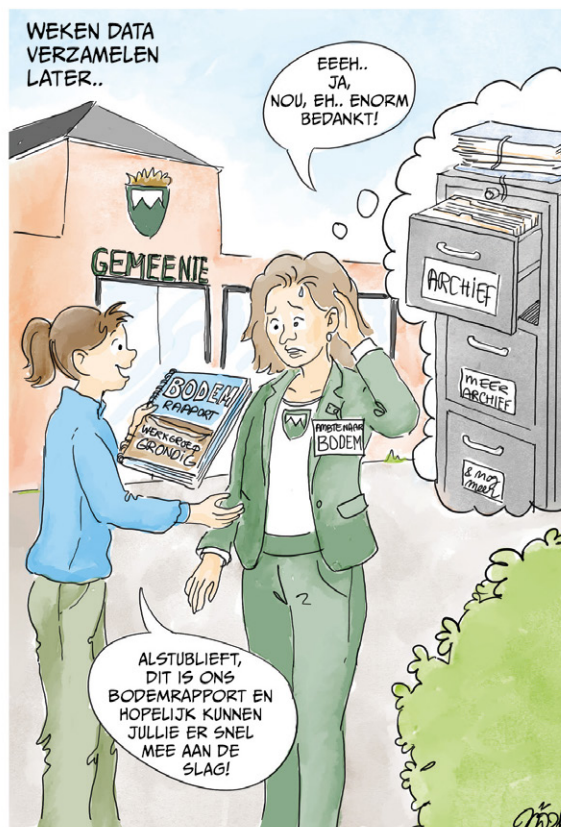
Als een teller iets wil inventariseren wat niet onder een landelijk (NEM) meetnet of landelijke standaard methodiek valt, dan kan de gemeente ondersteunen met het vinden of ontwikkelen van een passende methodiek. Zorg dat de uitkomsten van de methode bruikbaar zijn voor de betreffende gemeentelijke adviseurs. Er is niets zo teleurstellend als het inventariseren zonder dat de data interpreteerbaar en dus bruikbaar zijn voor experts. Een lokaal uitgewerkte methodiek heeft als nadeel dat er geen vergelijking gemaakt kan worden met andere gemeenten of landelijke trends. Door samen te werken met een soortenorganisatie of natuurorganisatie wordt de kans groter dat de methodiek ook bij andere gemeenten ingezet kan worden. Toch blijft het advies: sluit zoveel mogelijk aan bij bestaande methoden: dat maakt jouw resultaten en landelijke resultaten krachtiger.

Wees duidelijk naar vrijwilligers of je als gemeente iets kan of NIET kan met de door hun verzamelde informatie.

'GEWELDIG DAT ZE DE NATUUR WILLEN HELPEN, MAAR WAT KAN IK NOU EIGENLIJK IK MET DEZE INFORMATIE?'

©Martine Janzen- de Lynx

Herstellers – buiten aan de slag

Deze groep vrijwilligers vindt het fijn om buiten 'lekker bezig' te zijn in en vóór de natuur. Ze zien graag direct het resultaat van hun inspanningen. Deze groep vrijwilligers is divers: van de vrijwilligers die jaarlijks de knotwilgen (gefaseerd) knotten tot aan de guerilla-gardeners die zonder gemeentelijke toestemming stukjes openbare ruimte vergroenen.

Herstellers dragen direct en indirect bij aan het verbeteren van condities voor BKN. Groen doen, doet groen volgen. De aanleg van een geveltuin kan andere buurtbewoners inspireren hetzelfde te doen. Een straat met passende inheemse beplanting in de ene buurt kan andere straten aanzetten tot een soortgelijke actie. De bewustwording die guerilla-gardeners tweebrengen onder bewoners (en vaak ook de gemeente zelf) kan een positieve impact hebben op de vergroeningsopgave van een gemeente. Als een hersteller meerdere buurtgenoten weet te mobiliseren met zijn actie, zal zowel de bewustwording als de natuur in de directe omgeving van de actie toenemen.

Hoe kan de gemeente een hersteller ondersteunen?

De gemeente kan het een groep herstellers makkelijker maken door te helpen in de uitvoering van de werkzaamheden: het uitlenen of aankopen van gereedschap, het kopen van planten of bomen of het ophalen van afval of snoeimateriaal na afloop van de actie. Publiciteit via gemeentelijke communicatiekanalen voor acties van herstellers kan nieuwe vrijwilligers werven. Er kan ook ondersteund worden met een budget voor koffie of soep. Zorg dat herstellers kunnen werken op een ARBO-verantwoorde manier door het geven van instructies over veilig werken, aanwezigheid van een persoon die eerste hulp kan verlenen en het controleren van gereedschap.

Vertellers – excursie en media

Uitleggen wat BKN is, en wat er nodig is om de basiscondities voor natuur te herstellen is een vaardigheid van vertellers. De ene verteller doet dit aan de hand van excursies, de andere schrijft een column in de lokale krant of zet een bericht op social media. Onder verteller verstaan we ook de vrijwilliger die met een inspirerend verhaal een petitie start voor meer bloemen voor wilde bijen in een plantsoen of bomen in plaats van parkeerplekken. Met het inspirerende verhaal wil deze vrijwilliger bijdragen aan meer natuur. De partners van de Groene Bondgenoten hebben meerdere opleidingen, cursussen en e-learningen ter ondersteuning van 'vertellers'. Wil je het gemeentelijke BKN-verhaal uitdragen met hulp van vertellers, zoek dan de juiste Groene Bondgenoot om je te ondersteunen (en ontzorgen).

Organiseer eens een filmavond!

Vanuit Groene Bondgenoten zijn er drie documentaires gemaakt over de biodiversiteit om ons heen. De films zijn bedoeld als uitnodiging om met buurtgenoten, vrijwilligers, verenigingen en/of lokale organisaties in gesprek te gaan over de natuurkwaliteit in de eigen directe leefomgeving. Door samen te kijken, te praten en te dromen start je een gezamenlijke zoektocht naar verandering.

Voor meer informatie:

➔ [Groene Bondgenoten](#) | [Documentaires als gespreksstarter over Basiskwaliteit Natuur](#)

Hoe kan de gemeente een verteller ondersteunen?

De gemeente kan de verteller ondersteunen door zijn/haar verhaal te delen met een groter publiek. Dit kan bijvoorbeeld door het delen van de verhalen via gemeentelijke kanalen, het 'liken' of 'reposten' van een social media post of het organiseren van een filmavond. Aankondiging van een excursie in de lokale krant of via gemeentelijke social media helpt om meer deelnemers te trekken. Een verteller kan het 'lokale natuurverhaal' vertellen: een abstract begrip als BKN vertalen naar lokale maatregelen en soorten. Een verteller omschrijft gemeentelijke BKN-ambities in een begrijpbare taal en legt uit welke lokale acties nodig zijn om BKN te bereiken. Een verteller kan ook een campagne starten in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen of bewoners uitnodigen om een gemeentelijke knuffelsoort(en) te selecteren.

Bellers – lobby en organisatie

Iedere klacht is een uitnodiging tot verbetering én een betrokken vrijwilliger in de dop. De vrijwilligers die bellen, mailen of berichten op social media plaatsen over wat er buiten verkeerdt gaat, zijn tevens de ogen en oren die zorgen dat een gemeentelijke organisatie scherp blijft op wat zij heeft toegezegd, of zorgt dat er veranderingen komt in de werkwijze of de cultuur in de organisatie. Soms is het nodig dat een 'externe' de gemeente wijst op haar verbeterpunten omdat 'interne adviezen' soms sneller vergeten of weggewuifd worden. Als de beller de weg weet te vinden naar de politiek kan dit op bestuurlijk niveau bepaalde afwegingen afdwingen of explicieter maken.

Bellers kunnen de gemeente en de politiek aanspreken op hun natuurextructieve gedrag. Soms wordt het natuurbelang 'intern gemeentelijk' anders gewogen dan door de gemeenteraad. Als de belangenafweging of financiële keuzes niet voorgelegd worden aan de gemeenteraad kan hier ook geen democratisch besluit over worden genomen. Bellers kunnen dit wel afdwingen door hun contact met raadsleden of door bezwaren in te dienen.

Bellers kunnen de gemeente aanspreken op een niet-ecologische uitvoering. Of de verbeterpunten (fouten) in de ecologische uitvoering zichtbaar maken (keer op keer). In de vertaling van het papieren BKN-beleid naar de man (m/v) met de schoffel of op de maaimachine gaan er vaak verschillende ecologische aandachtspunten verloren. Kan de vrijwilliger het beheer met meer aandacht uitvoeren, geef hem dan de kans.

Hoe kan de gemeente een beller ondersteunen?

De gemeente kan een beller ondersteunen door (goed) te luisteren naar het verzoek van de beller. Ga op zoek hoe de verbeterpunten van de beller beter in processen kunnen worden gewaarborgd. Wees blij dat de bewoner in de pen klimt. Een antwoord met een uitleg waarom wel of niet gehoor kan worden gegeven aan zijn verzoek is wat de beller vraagt. In sommige gevallen is het antwoord simpelweg: de politiek heeft hierin een andere keuze gemaakt. Als het (met wat interne afstemming) mogelijk is om een verzoek in te willigen, dan is dat voor iedereen de simpelste weg. Verzoeken die via het college of de gemeenteraad afgehandeld moeten worden vergen veel (ambtelijke) tijd. Bellers zien het liefst snel actie, een degelijke ambtelijke afstemming vraagt veel geduld. Hou de beller op de hoogte van de voortgang, ook als het vertraagt is het voor de beller fijn om te weten dat er aan zijn verzoek wordt gewerkt.

Scholen als vrijwilligers

Zowel basisscholen, middelbare scholen als 'groene' mbo's zijn interessante partijen om een samenwerking op BKN mee te starten. Kinderen die op jonge leeftijd in contact komen met natuur ontwikkelen zich tot de natuurbeschermers van de toekomst. Via kinderen komen de natuurverhalen ook bij de ouders terecht. Scholen zijn vaak op zoek naar kort- of langlopende projecten, bijvoorbeeld om te voldoen aan hun wettelijke burgerschaps-opdracht. Voor de school is het ook goede publiciteit als ze samen met hun leerlingen en de gemeente buiten werken aan verbetering van BKN.

Voor vmbo's is de samenwerking met de gemeente een vorm van praktijkonderwijs waar student en gemeente beide van profiteren. De activiteit moet wel passen in het curriculum van de opleiding. Het curriculum kan door de tijd heen veranderen. Als de school een structurele taak in de monitoring op zich neemt, dan wordt het gewaardeerd als de school daar een financiële bijdrage voor ontvangt. Voor de school is het fijn om één vaste contactpersoon te hebben bij de gemeente.

Niet-groene groepen vrijwilligers

Zeker als de activiteit weinig 'natuurstennis' vergt, is het interessant om buiten de groene groepen te verkennen of er mogelijkheden zijn voor een samenwerking. Bijvoorbeeld met de lokale buurtvereniging, een sportvereniging, scouting, een kerk of een asielzoekerscentrum. De gemeente of een Groene Bondgenoot zorgt voor de ecologische expertise en inhoudelijke begeleiding.

07

Samenwerken met vrijwilligers, hoe start je?

Als je weet welk type vrijwilligers je nodig hebt, heb je ook een beter idee waar deze vrijwilligers te vinden zijn. Met het projectplan uit de bijlage heb je een scherper beeld van wat je de vrijwilligers kan bieden. Tijd dus om echt van start te gaan!

5 tips voor ambtenaren om een samenwerking met vrijwilligers te starten

01

Leg contact met bestaande vrijwilligersgroepen

Vrijwilligersgroepen hebben graag contact(en) met de gemeente om ervaringen, expertise en communicatiekanalen te delen. Voor de gemeente is het makkelijker, goedkoper en vaak ook minder werk om met een reeds bestaande vrijwilligersgroep samen te werken. Een nieuwe vrijwilligersgroep opstarten kost tijd, budget, vergt communicatie, en het is vooraf onzeker hoeveel vrijwilligers dit gaat opleveren. Als je eenmaal een nieuwe vrijwilligersgroep bent gestart vergt het 'levend houden' van de groep ook tijd, budget en communicatie. Aansluiten bij bestaande vrijwilligersgroepen is dus voor beide partijen gunstig. Nodig alle groene vrijwilligersgroepen dus een keer (of meerdere keren) uit voor een rondetafelgesprek over Basiskwaliteit Natuur in jouw gemeente en hoe jullie hierin samen kunnen werken.

02

Begin klein

Start het eerste gesprek met een kleine vraag of begin een samenwerking met een klein en overzichtelijk project. Of versterk een lopend initiatief van een vrijwilligersgroep met wat extra hulp vanuit de gemeente. Een eerste succesvolle activiteit werkt motiverend voor zowel vrijwilligers als de gemeente. Je bouwt vertrouwen op en werkt toe naar steeds grotere activiteiten.

03

Logisch areaal

Denk na over een logisch gebied voor de samenwerking. Lokaal eigenaarschap maakt dat mensen zich verantwoordelijk voelen voor hun eigen leefomgeving en zich daarvoor willen inspannen. Vrijwilligers komen niet altijd van de andere kant van de stad naar een activiteit. De ons-kent-ons-mentaliteit in een dorp is juist een voordeel bij het werven van vrijwilligers.

04

Denk vooraf na over een mogelijk vervolg

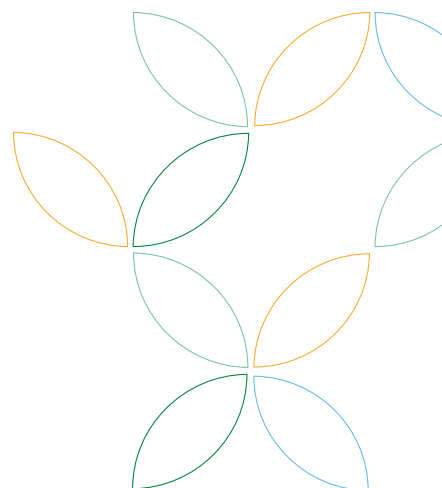
Door vooraf een idee te hebben over mogelijke vervolgacties kan je bij de aanwezige vrijwilligers polsen of zij daar graag aan meedoen, of wat ze anders zouden organiseren. Sta open voor hun ideeën en suggesties. Samenwerken met vrijwilligers is een co-creatie proces, waarbij gemeente en vrijwilligers samen zoeken naar een passend project met een gezamenlijk doel.

05

Begin gewoon!

Iedere gemeente en alle vrijwilligers zijn anders. Bedenk niet achter je bureau het perfecte plan, dat bestaat niet. Het ontstaat alleen maar als je begint, en daarna aanpast op wat je (iedere keer weer) leert. Dus doen – leren – beter doen!

Je moet samen werken aan samenwerken

Samenwerken

Verdiep je in de netwerken die al actief zijn in je gemeente. Leg contact, of doe een keer mee met een activiteit. Zo krijg je een beeld van de vrijwilligersgroepen, hoeveel actieve leden ze hebben, en de activiteiten die ze organiseren. Verder kan je polsen wat hun drijfveren zijn, en of er interesse is om samen te werken aan de gemeentelijke BKN-ambitie.

Infiltrer in bestaande netwerken

EVEN LATER..

©Martine Jansen- de Lynx

'HÉ WAT EEN LEUKE VRIJWILLIGERS, ZE WETEN VEEL. SAMEN KUNNEN WE ELKAAR VERSTERKEN'.

Lokale vrijwilligersnetwerken

Ontdek welke netwerken en natuurorganisaties actief zijn in jouw gemeente. Zoek lokale werkgroepen van Groene Bondgenoten, of start er één. In het overzicht op de volgende pagina vind je websites waar je lokale werkgroepen kan vinden van de Groene Bondgenoten. Als er geen werkgroep actief is in jouw gemeente, leg dan contact met een koepelorganisaties van een van de Groene Bondgenoten en informeer of er in buurgemeenten vrijwilligers uit jouw gemeente actief zijn die interesse hebben om in jouw gemeente een werkgroep te starten.

Vrijwilligers werven

Voor vrijwilligersgroepen is aanwas van nieuwe leden essentieel. Als er lokaal geen vrijwilligersgroepen zijn die (willen) aansluiten bij de BKN-ambities van de gemeente dan moet je vrijwilligers werven. Het handigst is dit om samen met een lokale Groene Bondgenoot op te pakken. Zij beschikken al over een netwerk met natuurliefhebbers waardoor zij sneller nieuwe vrijwilligers kunnen bereiken.

Natuurorganisatie en focus

BLWG Vereniging voor (korst)mossen onderzoek

Tellers

→ [Bezoek website](#)

LandschappenNL

Herstellers

→ [Bezoek website](#)

EIS - Kenniscentrum insecten

Tellers

→ [Bezoek website](#)

FLORON Floristisch Onderzoek Nederland

Tellers, vertellers

→ [Bezoek website](#)

IVN

Bellers, herstellende, tellers, vertellers

→ [Bezoek website](#)

KNNV

Tellers, vertellers

→ [Bezoek website](#)

Natuur- en Milieufederaties

Bellers, vertellers

→ [Bezoek website](#)

Nederlandse Mycologische Vereniging (Paddenstoelen)

Tellers

→ [Bezoek website](#)

RAVON Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland

Herstellers, tellers

→ [Bezoek website](#)

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Tellers

→ [Bezoek website](#)

Vlinderstichting

Tellers, vertellers

→ [Bezoek website](#)

Vogelbescherming

Bellers, herstellende, tellers, vertellers

→ [Bezoek website](#)

Zoogdierbescherming en Zodion

Bellers, tellers, Vertellers

→ [Bezoek website](#)

Werven kan met een oproep in de lokale krant, of op social media. Je kondigt een bijeenkomst aan over het thema waar je vrijwilligers mee aan de slag gaan. Het is slim om potentiële vrijwilligers eerst mee te nemen in het onderwerp. Dit kan met een lezing van een interessante spreker, een filmavond, een cursus of werksessie om kennis of vaardigheden van vrijwilligers te versterken. Je kan ze ook uitnodigen voor een 'klimaatborrel' en een gesprek starten onder het genot van een hapje en een drankje. In Amersfoort bood de gemeente vrijwilligers die meezochten naar vleermuizen in gebouwen een gratis vleermuiskast aan.

Vrijwilligersvacature

Je kan ook vrijwilligers werven via een oproep op een lokale 'vrijwilligersvacaturebank'. Zeker als je maar één of enkele vrijwilligers nodig hebt is dit een optie. Het opstellen van een vrijwilligersvacature dwingt je om heel concreet op te schrijven wat je van een vrijwilliger verwacht, en wat je biedt. Denk vooraf na over een 'duurzame toekomst' van de

vrijwilligers die je gaat werven. Is er een Groene Bondgenoot waarbij ze een lokale werkgroep kunnen worden? Het is fijn voor vrijwilligers en gemeente als ze bij meerdere partijen aan kunnen kloppen voor deskundigheid en ondersteuning. Dit is relevant na afronding van het project maar ook bij een verandering van politieke prioriteiten of het vertrek van een gemeentelijke contactpersoon.

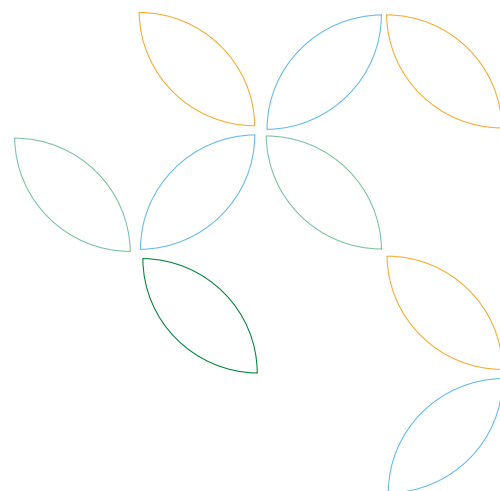
Niet-groene vrijwilligers

Als je voor je BKN-activiteiten kan werken met beginners dan is het mogelijk om op zoek te gaan naar/samen te werken met (nog) niet groene vrijwilligers. Denk bijvoorbeeld aan een lokale kerkgemeenschap, een school, een bedrijf of werk samen met een opvangcentrum voor asielzoekers. Voordeel is dat je draagvlak creëert bij deze mensen voor natuur.

Je kan ook je eigen netwerk opstarten en versterken met behulp van een app: via een community op WhatsApp of Signal.

“

Het werven en ondersteunen van vrijwilligers is een tijdrovende klus. Als zich een initiatief aandient, omarm het, koester het, en probeer er een duurzame lange-termijnrelatie van te maken.

Start van een samenwerking

Een samenwerking begint met een verkennend gesprek of een kennismakingsbijeenkomst. Dit kan lang of kort zijn, groot of klein. Daarna ga je samen dingen doen. Als beide partijen hetzelfde willen, kan je een activiteit uitdenken en dit uitvoeren. Als het nog niet duidelijk is waar de samenwerking aan bij kan dragen, kan je óf hier meerdere gesprekken met een kleine groep mensen over voeren, of je kan in een werksessie met een grotere groep mensen uitwerken wat het gemeenschappelijk doel is. Dit kan bijvoorbeeld met een co-creatie proces om te bepalen waar de gemeente behoefte aan heeft, en wat de vrijwilligers leuk vinden om te doen. Het projectplan uit de bijlage helpt je op weg om aandachtspunten in de samenwerking te bespreken.

Afspraken maken

Het is handig om de afspraken die gelden voor de samenwerking vast te leggen in een ‘formeel’ document: een vrijwilligersovereenkomst of een samenwerkingsovereenkomst. Door het vastleggen van de afspraken schep je duidelijkheid over de wederzijdse verwachtingen en verplichtingen. Soms verlangt een verzekering een contract als bewijs dat een persoon vrijwilliger is namens de gemeente. Zijn er geen juridische (aansprakelijkheid of ongevallenrisico), financiële of fiscale (vrijwilligersvergoeding) redenen om een overeenkomst af te sluiten, overweeg dan of het de administratie waard is. Een overeenkomst moet worden ondertekend door een manager met tekenbevoegdheid, opgeslagen worden in het zaakstelsel van de gemeente, wellicht ook regelmatig geactualiseerd worden op de laatste inzichten. Wat is het ergste dat er mis kan gaan als er geen overeenkomst is afgesloten?

Waardeer de inzet van de vrijwilligers

Waardering van de inzet van de vrijwilligers is essentieel. Inventariseer wat er mag qua budget/ bedrag in jouw gemeente en maak vooraf aan vrijwilligers duidelijk wat de ‘beloning’ is. Je kan ook inventariseren waar vrijwilligers of een lokale natuurgroep behoefte aan hebben (als je weet wat je financiële speelruimte is). Die waardering kan je als gemeente ook bieden zonder budget. In het hoofdstuk over ‘Wat kun je vrijwilligers bieden als gemeente’ staan meerdere opties.

Bottom-up

Het werven en ondersteunen van vrijwilligers is een tijdrovende klus. Als zich een bottom-up initiatief aandient, omarm het, koester het, en probeer er een duurzame lange-termijnrelatie van te maken. Bottom-up initiatieven leveren waardevolle vrijwilligersgroepen omdat ze zelf-organiserend vermogen hebben. Dit ‘bespaart’ de gemeente een vrijwilligerswervingsactie. Samenwerken met deze vrijwilligersgroepen vergt vaak minder capaciteit aan begeleiding vanuit de gemeente. Onderzoek of de ambities van het bottom-up initiatief overeenkomen met de gemeentelijke ambities, of samengebracht kunnen worden. Zo kan je elkaar versterken in het halen van een gezamenlijk BKN-doel. Tracht in ieder geval te voorkomen dat de vrijwilligersgroep een initiatief start wat een negatief effect heeft op gemeentelijke ambities of BKN-doelen.

Bottom-up is thumbs-up!

Gemeente Roermond was één van de gelukkige gemeenten waar een groep van negen vrijwilligers is opgestaan om samen aan de slag te gaan met ideeën en kansen voor hun eigen leefomgeving. Werkgroep GORO (Gebiedsontwikkeling Roermond-Oost) werkt aan een gezamenlijk streefbeeld: Roermond-Oost transformeren naar een dynamisch en vitaal gebied, waar je goed kunt wonen, werken en recreëren. De werkgroep probeert zo snel mogelijk met projecten naar uitvoering te gaan, en daarmee anderen te inspireren om mee te doen.

De samenwerking met de gemeente werkt op basis van vertrouwen. De werkgroep krijgt jaarlijks een financiële bijdrage voor een projectplan en ambtelijke ondersteuning vanuit de gemeente Roermond.

De vrijwilligersgroep heeft contact met lokale ondernemers, grondeigenaren en buurtgenoten. Er is gewerkt aan een gebiedsvisie als onderdeel van het landelijke project Mooi NL en er zijn met provinciale hulp hagen, struweel, houtwallen en natuurlijke poelen aangelegd om BKN in het gebied te versterken.

[Meer informatie →](#)

Werken met vrijwilligers aan een bottom-up initiatief

Verken of jullie een gezamenlijk BKN-doel voor ogen hebben. Vraag wat de vrijwilligersgroep zelf zou willen doen. Ga het gesprek 'open in'. Leg niet alles vooraf vast, want dan is er geen ruimte meer voor 'eigenaarschap'. Het is een proces van geven en nemen. Begin klein, een kleine gezamenlijke activiteit of een eerste gezamenlijke bijeenkomst vergroot het vertrouwen in elkaar. Je moet als gemeente resultaten laten zien om de energie vast te houden. Maak het initiatief dus behapbaar en ga snel aan de slag. Heeft de initiatiefgroep draagvlak in de buurt voor het initiatief en hebben ze een kritieke massa (aan actieve vrijwilligers) om de grotere massa in beweging te krijgen? Ondersteun ze om dit alsnog te verkrijgen als dit niet het geval is.

©Martine Janzen- de Lynx

08

Wie zijn jouw vrijwilligers?

De samenwerking tussen ambtenaar en vrijwilliger wordt beter als je weet wat voor vrijwilliger je tegenover je hebt. Achterhaal de motivatie, het kennisniveau, de beroepsmatige achtergrond en de persoonlijke historie van je meest actieve vrijwilligers. Wat heeft de vrijwilligersgroep van jou/de gemeente nodig?

Motivatie

Vrijwilligers hebben verschillende motivaties om hun vrije tijd te besteden aan het beschermen en versterken van de natuur. De één wil de wereld redden, de ander wil buiten lekker bezig zijn, weer een ander vindt het gewoon gezellig. Achterhaal wat voor de groep de grootste drijfveer is, en zorg dat daar voldoende aandacht voor is. Weet ook dat je niet iedereen op zijn wenken kan bedienen. Zolang de belangen van de vrijwilligersgroep en de gemeente elkaar versterken is het een kansrijke samenwerking.

jongvolwassenen, kan dit nadelige consequenties hebben voor de motivatie en continuïteit van de huidige groep groene vrijwilligers. Het aanstellen van een jongvolwassen coördinator van de vrijwilligers of het aanbieden en begeleiden van stages kunnen bijdragen aan meer 'jong bloed' in de vrijwilligersgroep. Investeer als gemeente dus niet alleen in ecologische kennis van groepen, maar investeer ook in de groep zelf, en de ondersteuning van de vrijwilligers om de vrijwilligersgroepen vitaal te houden.

Samenstelling van de vrijwilligersgroep

Uit onderzoek blijkt dat diversiteit en continuïteit worden gezien als punten van zorg in het huidige groene vrijwilligerswerk. Er is een duidelijke oververtegenwoordiging van ouderen en hoger opgeleiden, en vrijwilligers geven aan dat er te weinig jongeren actief zijn. Het gevaar van deze situatie is dat, zeker omdat veel groene projecten sterk afhankelijk zijn van vrijwilligers, de huidige groep overvraagd wordt. Dit kan leiden tot afnemende motivatie en toenemende stress, en in het uiterste geval de beslissing om met groen vrijwilligerswerk te stoppen. Als er niet voldoende aandacht wordt besteed aan het enthousiasmeren van nieuwe vrijwilligers, waaronder met name

Hoe ze meer jongvolwassenen betrekken bij 'Meer Bomen Nu!' In Tilburg

Meer Bomen Nu! is een landelijk initiatief om meer bomen te planten. Bij de verplantgroep die actief is in de gemeente Tilburg helpen relatief veel jongvolwassenen. Volgens Barend (de coördinator) komt dit doordat 'zaailingen oogsten' een sexy activiteit is, je maakt directe impact, het is makkelijk werk en het resultaat is heel tastbaar. Het laagdrempelige is wat mensen aantrekt. Het feit dat het geen longterm commitment vraagt maakt het ook interessant voor jongvolwassenen. Bij Meer Bomen Nu! oogsten ze zaailingen van jonge bomen op plekken waar deze niet groot kunnen of mogen groeien. De zaailingen worden gratis uitgedeeld aan iedereen die wil vergroenen en daar ruimte voor heeft. In Tilburg was er al een verplantgroep actief. Barend nam de coördinatiefunctie over van iemand die met pensioen ging. Het was voor Barend en de (veelal wat oudere) vrijwilligers even wennen dat er nu een jongvolwassene de kar ging trekken. Al snel bleek dat de vrijwilligers blij waren met de nieuwe energie en de frisse blik van Barend.

[Lees meer →](#)

Werken met vrijwilligers aan het betrekken van jongvolwassenen

Vraag geen long-term commitment. Jongvolwassenen hebben een drukke planning en kunnen en willen zich daarom vaak niet binden aan vrijwilligerswerk dat te veel van hun tijd vraagt. Met een planning voor het hele seizoen krijgen ze de mogelijkheid om vooruit te plannen en momenten vrij te houden. Voor jongvolwassenen is het interessant als ze met hun vrijwilligerswerk ervaring en kennis op kunnen doen. Eerst een workshop (stukje kennis) en dan meteen toepassen in de praktijk, meelopen met een ervaren persoon, of er is een boswachter aanwezig die je allemaal vragen kunt stellen. Dit alles maakt het vrijwilligerswerk voor jongvolwassenen een stuk interessanter. Naast dat ze gewoon graag nuttig bezig zijn, net als alle andere vrijwilligers.

Als je de keus hebt, stel dan een jongvolwassene aan als coördinator. Deze coördinator spreekt de taal van andere jongvolwassenen, kent de mediakanalen die ze gebruiken, en kan zijn eigen netwerk (familie en vrienden) enthousiast maken voor het vrijwilligerswerk.

“

Vrijwilligers(groepen) zijn vaak al lang bij een gebied of project betrokken en weten wat er in voorgaande fases, jaren (of decennia) speelde en is afgesproken.

Tijdstip en locatie van de activiteit

Met het tijdstip waarop de activiteit plaatsvindt selecteer je bij voorbaat al op een type vrijwilliger. Vrijwilligers met een baan of jongvolwassenen die nog naar school gaan hebben vooral in de avonden en in de weekenden tijd. Gepensioneerden hebben doordeweeks meer tijd.

Vindt de activiteit plaats op een locatie die lastig met de fiets of het openbaar vervoer te bereiken is, dan maak je het lastig voor jongvolwassenen en autoloze vrijwilligers om mee te doen aan de activiteit. Carpoolen of een pendelbusje kan dit probleem verhelpen.

Historisch besef

Sommige vrijwilligersgroepen zijn ontstaan als tegenreactie op een plan van de gemeente. Strijden voor het behoud van een park/leefgebied of tegengaan van bomenkap is een sterke verbinder. Soms kan een groep vanuit deze start doorgroeien naar een vrijwilligersgroep die actief bijdraagt aan het behoud van dat park/leefgebied of de bomen. Van strijders worden ze tellers of herstellers en helpen ze bij het uitvoeren van monitorings- of beheerwerkzaamheden. In eerste instantie zullen deze groepen een wantrouwende houding aannemen in gesprekken met de gemeente. Dit vertrouwen wordt opgebouwd door heldere afspraken, die nagekomen worden door de gemeente. Af en toe zal dit 'wantrouwen' nog opvlammen, wees je daarvan bewust. Vrijwilligers(groepen) zijn vaak al lang bij een gebied of project betrokken en weten wat er in voorgaande fases, jaren (of decennia) speelde en is afgesproken. Zoek na welke afspraken er eerder gemaakt zijn tussen de gemeente en de vrijwilligersgroep. Zorg voor een goede overdracht van afspraken bij een wisseling van een gemeentelijk contact.

09

Wat kun je vrijwilligers bieden als gemeente?

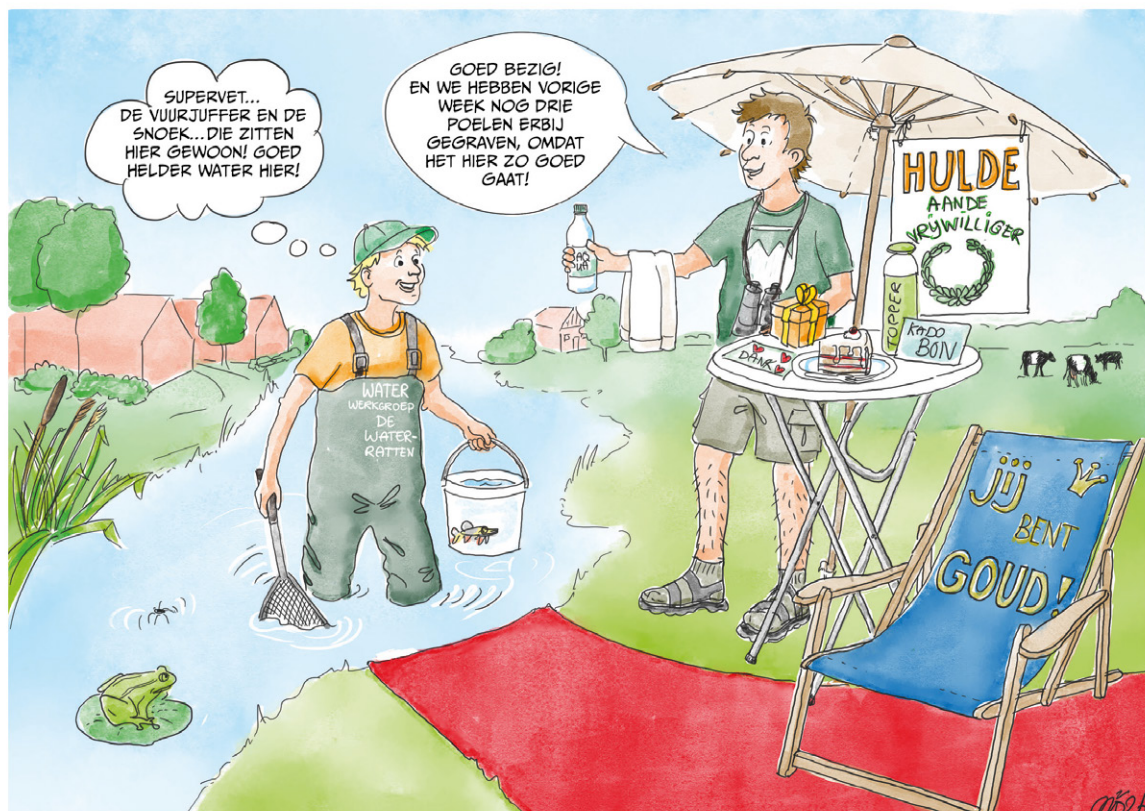
‘Voor wat, hoort wat’, dat geldt ook in een samenwerking met vrijwilligers. Vrijwilligers zijn kritisch op de waardering die ze vanuit de overheid krijgen. Daar kan je als gemeente iets aan veranderen!

Zelfs als je als gemeente geen groot budget hebt, is er veel wat je als waardering vóór, en ondersteuning van het vrijwilligerswerk wel kan bieden.

Waardeer de inzet van vrijwilligers

'GEWELDIG, ZE VERZETTEN ZOVEEL WERK, DE VRIJWILLIGERS. WE MOETEN DE RODE LOPER VOOR ZE UITROLLEN EN ZE KOESTEREN!'

Verbetering van BKN

De belangrijkste waardering die je vrijwilligers kan geven is dat hun resultaten effectief bijdragen aan het verbeteren van de natuur. Het mooiste is het als deze verbeteringen ook buiten waarneembaar zijn als een vergroting van het leefgebied of een verhoging van de biodiversiteit.

Kennis

Als ambtenaar heb je kennis van hoe de gemeente werkt. Je weet, of kan makkelijk achterhalen, met wie bewoners contact moeten leggen als ze buiten iets willen veranderen. Je weet óf en welke budgetten er beschikbaar zijn voor initiatieven. Je hebt toegang tot (collega's

die beschikken over) informatie over een park of gebied. Afhankelijk van je achtergrond kan je vrijwilligers ondersteunen met ecologische kennis of je kan je ervaring op het gebied van participatie of communicatie met hen delen. Je hebt als ambtenaar een grote groep met collega's die veel deskundigheid bezitten, die voor jou makkelijker te benaderen zijn, dan voor een 'buitenstaander'. Uit het onderzoek blijkt dat de grootste behoefte van vrijwilligers ligt in training en coaching.

Opleiding: recycle een cursus!

Maak gebruik van de opleidingen en cursussen van de Groene Bondgenoten. Je bespaart als gemeente kosten door een bestaande opleiding of cursus

in te zetten voor de opleiding van jouw lokale vrijwilligers. Het verhoogt het kennisniveau van vrijwilligers. Een lokale cursus- of opleidingsdag draagt bij aan het groepsgevoel van de vrijwilligers. Je bent verzekerd van de expertise van de cursusleider en je sluit aan bij landelijke methodieken. Door een cursus aan te passen aan de lokale situatie blijven de kosten beperkt. Geef de cursus bij voorkeur samen met de lokale afdeling; zo versterk je het lokale netwerk en investeer je in een duurzame samenwerking tussen gemeente en vrijwilligers. In het handboek voor BKN-monitoring staat een overzicht van alle cursussen die ontwikkeld zijn door de soortenorganisaties die monitoring betreffen.

Hiernaast een aantal voorbeelden van andere cursussen van de Groene Bondgenoten ter inspiratie. Snuffel op de websites van de betreffende organisatie voor meer ideeën. Zit jouw cursus er niet tussen vraag dan of ze deze kunnen ontwikkelen en stimuleer dat ze de cursus ook bij andere gemeenten geven.

Locatie

Fysieke ruimtes voor bijeenkomsten zijn kostbaar om te huren. Als gemeente kan je ondersteunen door de raadszaal beschikbaar te stellen voor een lezing of het buurthuis aan te bieden voor een vergadering of een informatiebijeenkomst. Heb je als gemeente een natuur-educatie-centrum, maak dit dan gratis beschikbaar voor vrijwilligersgroepen als ontmoetingsplek en uitvalsbasis voor activiteiten (een 'honk').

Communicatie

Vrijwilligers zijn ook geholpen met meer 'reclame' voor hun activiteit via de communicatiekanalen van de gemeente. Denk aan: een oproep of column in het lokale krantje, delen van berichten via gemeentelijke social mediakanalen, printen van flyers, verwijzing naar de activiteit op de gemeentelijke website, helpen bij het schrijven van teksten of een de samenwerking tussen gemeente en vrijwilligers in het kader van de Week van de biodiversiteit.

Herkenbaarheid van vrijwilligers

Met petjes, hesjes, T-shirts, een warm vest of mutsen zorg je ervoor dat de vrijwilligers herkenbaar zijn. Dit bevordert het onderlinge groepsgevoel. Het zorgt er ook voor dat de vrijwilligers herkenbaar zijn voor het publiek.

Algemene BKN-thema's

Groene Bondgenoten heeft cursussen op een aantal algemene BKN-thema's: wat is BKN, uitdaagrecht, hoe werkt de SoortenKijker etc.

→ [Leerportaal met e-learning](#)

Soortgroepen

Voor meerdere soortgroepen hebben de soortorganisaties een basiscursus ontwikkeld.

→ [Cursussen SoortenNL](#)

Gratis e-learnings over vogels

Vogelbescherming biedt op haar e-learning platform korte cursussen aan over vogels en de wet, vogelvriendelijke plantenkeuze en lokaal lobbyen voor vrijwilligers.

→ [E-learnings Vogelbescherming](#)

Leerjegroen.nl platform

Leerjegroen.nl is een e-learningplatform van meerdere natuurorganisaties om natuurvrijwilligers de basisinformatie te leren over werken in de natuur:

- LandschappenNL heeft cursussen over beheer. Ze hebben ook een cursus ontwikkeld om landschappelijke elementen te inventariseren.
- IVN Natuureducatie heeft een opleiding voor vrijwilligers tot lokale natuurgids maar ook cursussen voor Tuinrangers en een Groene Straat Make-Over.
- Natuurvereniging KNNV organiseert vaak lokaal een cursus van de soortenorganisaties (bijvoorbeeld over insecten of planten) en combineert dit met excursies en inventarisaties in de omgeving.
- De Natuur en Milieufederaties hebben cursussen over lobby en wildlife crime en bieden een opleiding tot nachtwachter.

→ [Leerjegroen platform](#)

Een herkenbare outfit maakt voorbijgangers nieuwsgierig en nodigt uit om aan de vrijwilligers te vragen wat ze aan het doen zijn (meer bekendheid voor BKN). Dit kan weer een aanleiding zijn om nieuwe vrijwilligers aan de groep te binden. Met een uitnodigende tekst ('Help je mee?'; 'Wordt stadsnatuurwachter' etc.) maak je dit explicieter. Heeft je vrijwilligersgroep beschermende kleding nodig (helm, schoenen met stalen neuzen etc.) zet dit dan in voor de herkenbaarheid van de groep.

Ondersteun het groepsgevoel

Vrijwilligers komen vaker terug als ze zich een onderdeel voelen van een groep. Zorg er dus voor dat het gezellig is. Dat kan met koffie en koekjes, een borrel of een leuk uitje. Dat kan ook een wandeling zijn met de gemeentelijke ecooloog, of een excursie naar een archeologische opgraving of een rondleiding door het stadhuis. Vergeet niet om foto's te maken van de activiteit (en vraag toestemming voordat je fotografeert). Je hoeft niet meteen alle foto's op de socials te zetten, maar met 1-op-1 foto's hebben mensen een leuke herinnering die ze graag weer delen met andere mensen op verjaardagen, in hun whatsapp groepen of (jawel) hun eigen socials. Een beachflag bij de activiteit en een teamfoto tijdens of na de activiteit dragen bij aan het groepsgevoel, de herkenbaarheid van het werk en de viering van het resultaat.

Een andere vorm van ondersteuning van het 'groene netwerk' is het faciliteren van contacten tussen natuur- en milieugroepen onderling. Het regelmatig bij elkaar brengen van Groene Bondgenoten stimuleert onderlinge uitwisseling van kennis en ervaringen.

Financiële ondersteuning

Dit kan in de vorm van een vrijwilligersvergoeding aan personen voor de verrichte werkzaamheden. Dit vergt meestal veel administratie en gedoe met handtekeningen. Financiële ondersteuning is ook op andere manieren mogelijk. Enkele voorbeelden: budget voor de uitvoering van een project, subsidie om een projectidee verder uit te werken door een expert, donatie aan de vereniging namens wie de vrijwilligers werken, het betalen van een workshop of cursus voor de vrijwilligers of een betaalde opdracht aan een vereniging voor het uitvoeren van de monitoring van een gebied.

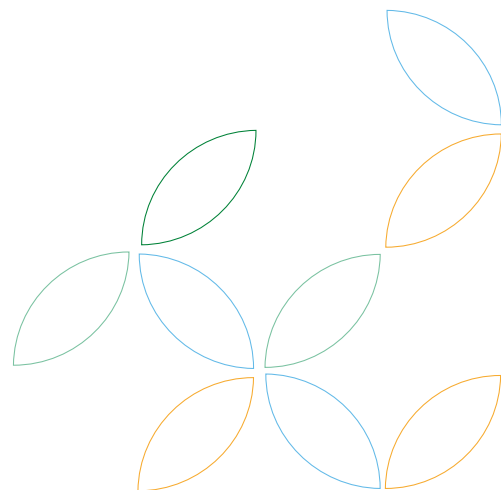
Netwerk verbinden

Een andere vorm van ondersteuning van het 'groene netwerk' is het faciliteren van contacten tussen natuur- en milieugroepen onderling. Het regelmatig bij elkaar brengen van Groene Bondgenoten stimuleert de onderlinge uitwisseling van kennis en ervaringen. Dit kan met een vergadering op het stadhuis, maar er zijn meer voorbeelden:

- In Utrecht hebben ze een netwerkplatform voor groene vrijwilligers en organisaties gebouwd: [Buurnatuur030](#)
- In Amersfoort vindt jaarlijks een [Groene Markt](#) plaats voor bewoners waar alle groene organisaties uit de stad aanwezig zijn met kraampjes.
- Of op zijn Brabants: het [Milieucafé](#) in Tilburg.

Vertrouwenspersoon

Vrijwilligers kunnen te maken krijgen met sociaal onveilige situaties (agressie, geweld, (seksuele) intimidatie, pesten of discriminatie). Als gemeente kan je een (externe) vertrouwenspersoon aanstellen die door vrijwilligers benaderd kan worden.

10

Hoe kom je tot een langdurige samenwerking?

Investeren in een goede samenwerking loont, zeker als monitoring van BKN de voornaamste reden is waarom je als gemeente samenwerkt met vrijwilligers. Voor monitoring is het één-, of tweejaarlijks herhalen van de activiteit cruciaal voor het volgen van de ontwikkeling van BKN. De betrouwbaarheid van je informatie wordt hoger als dit jaarlijks door dezelfde mensen wordt verzameld. In dit hoofdstuk staan meerdere aandachtspunten benoemd die helpen om tot een langdurige samenwerking te komen.

Geef perspectief

Werk toe naar een concreet en meetbaar BKN-doel waar gemeente en vrijwilligers samen aan willen bijdragen. Laat regelmatig (bijv. jaarlijks) de voortgang zien (of achteruitgang). Bespreek met elkaar wat de volgende stappen zijn om het doel te bereiken en wie daarbij welke rol heeft.

Gebruik de resultaten

Laat zien hoe de resultaten van de samenwerking bijdragen aan BKN. Als de resultaten (toch) niet bruikbaar zijn, communiceer! Het is heel teleurstellend voor een vrijwilliger als na een aantal jaar van gegevens verzamelen de resultaten niet bruikbaar blijken. Als je twijfelt over de bruikbaarheid van de informatie die een vrijwilliger verzamelt, bespreek die twijfel. Ga samen met de vrijwilliger op zoek naar een manier waarop informatie verzameld wordt op basis waarvan de gemeente BKN-acties kan ontwikkelen.

Leg vast waar je als gemeente samen met de vrijwilligers naartoe wilt op de lange termijn en bekrachtig dit bestuurlijk

Communiceer regelmatig

Regelmatig betekent meer dan één keer per jaar. Zorg dat er iets te melden valt of leg uit waarom zaken langer duren dan gehoopt. Communiceren om het communiceren is zonde van iedereen's tijd. Zet reminders in je agenda zodat je even stilstaat bij het feit 'of er iets te melden valt' aan de vrijwilligers.

Kondig tijdens de activiteit al de volgende activiteit aan

Zorg dat je tijdens je activiteit al weet wat de volgende activiteit gaat worden. Zo hou je iedereen betrokken en gemotiveerd. Met een jaarplanning hou je iedereen op de hoogte, en heb je zelf ook in het vizier wat je volgende activiteit gaat worden. Plan bijeenkomsten ruim van tevoren zodat iedereen zijn agenda kan vrijhouden.

Borg continuïteit in beheer of uitvoering van projecten

Leg vast waar je als gemeente samen met de vrijwilligers naartoe wilt op de lange termijn en bekrachtig dit bestuurlijk. In de politieke omgeving van de gemeente kunnen BKN-ambities in beheer of inrichting veranderen. Het is voor vrijwilligers fijn als zij op een bestuurlijke afspraak terug kunnen vallen, mochten de politieke ambities verschuiven.

Houd vrijwilligers gemotiveerd

Hoe zorg je ervoor dat vrijwilligers blijven terugkomen? Dit doe je door te investeren in opleidingen van vrijwilligers (kennis), door te bouwen aan een gezellig netwerk (sociaal), door leuke beloningen aan te bieden (een gratis nestkast als bedankje) én het allerbelangrijkste: doordat de vrijwilligers de BKN buiten zien verbeteren. Bij voorkeur eigenlijk allemaal tegelijk.

Innoveer en evalueer de samenwerking

Sta open voor suggesties voor verbetering van de vrijwilligers op de activiteit, of voor een nieuwe activiteit. Heb je een 'stille vrijwilligersgroep' dan kan je hier mensen actief naar vragen, of via

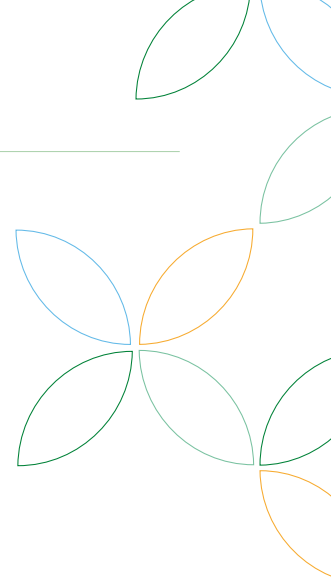
een e-mail of oproep vrijwilligers uitnodigen om hierover na te denken. Vraag of er behoefte is aan extra verdieping van de kennis, of een opleiding, of dat ze suggesties hebben voor een gezellige activiteit met de groep of zien ze een verbetering van het project? Een jaarlijks evaluatiemoment is hier een goed middel voor.

Werving van nieuwe vrijwilligers

Ga ervanuit dat je de vrijwilligersgroep regelmatig nieuwe vrijwilligers moet werven. Blijf bij alle communicatie nieuwe vrijwilligers uitnodigen zodat de groep voldoende massa houdt. Zorg dat nieuwe vrijwilligers zich welkom voelen en meegenomen worden in de groep. Neem ze mee in de bedoeling van het project. Dit kan bijvoorbeeld door nieuwe vrijwilligers te koppelen aan een 'ervaren vrijwilliger' die het leuk vindt om nieuwe mensen te instrueren. Nieuwe aanwas en verjonging van vrijwilligers houdt de groep levendig. Er is altijd verloop onder vrijwilligers (net als onder gemeenteambtenaren). Ook de herkenbaarheid van vrijwilligers in het veld, kan nieuwe geïnteresseerden aantrekken.

Creëer een achtervang

Voor een activiteit met vrijwilligers is altijd begeleiding en ondersteuning nodig. Soms heb je een zeer gemotiveerde vrijwilliger die veel taken op zich neemt. Of wellicht neem jij als ambtenaar veel taken op je. Dat is heel fijn, maar maakt de samenwerking ook kwetsbaar, mocht deze vrijwilliger of jij (tijdelijk) uitvallen. Zorg dat er voor deze vrijwilliger of voor jou een achtervang is die voldoende ingewerkt is (ofwel in de groep, of een externe partij of vanuit de gemeente). Het is het belang van de gemeente dat de activiteit doorloopt, zorg dus dat je een 'plan B' hebt. Het delegeren van taken draagt tevens bij aan de opleiding van nieuwe 'leiders' (zie Leiderschap en de ladder van betrokkenheid).

Vrijwilligers helpen bij bewustwording over stoepplanten

De gemeente Utrecht wilde op een aantal plekken in de stad minder intensief gaan beheren zodat planten (en dieren) langs gevels en tussen de (niet vaak belopen) tegels de kans kregen om tot bloei te komen. Met een campagne over stoepplanten wilde de gemeente positieve aandacht vestigen op deze planten. Zowel de 'algemene' als de bijzondere stoepplanten kregen een naam in krijt. In de gemeente Utrecht inventariseert de plantenwerkgroep van de KNNV al meer dan 10 jaar verschillende hooilanden. Dankzij de goede samenwerking was het makkelijk om bij een campagne over stoepplanten vrijwilligers van de plantenwerkgroep te vragen om mee te helpen met het krijten van plantennamen in hun omgeving.

[Lees meer →](#)

Werken met vrijwilligers aan een gezamenlijk doel

De samenwerking tussen de gemeente en de vrijwilligers van de KNNV-plantenwerkgroep draagt bij aan bewustwording over bloemen en planten. Dit is een gemeenschappelijk doel waar beide partijen graag aan werken en van elkaar over kunnen leren. De samenwerking bestaat uit wederzijdse kennisdeling. Bijeenkomsten met groenbeheerders, aannemers en vrijwilligers geven inzicht in wat beide partijen doen voor het behoud van de bloemrijke hooilanden.

Door in het veld af te spreken zie je waar iedereen aan werkt. Je leert elkaars vaktaal en kan dingen aanwijzen. Verder draagt het informeel uitwisselen van ervaringen bij aan een versterking van de samenwerking doordat je elkaar ook op een andere manier leert kennen.

©Martine Jansen-de Lynx

11

Hoe blijf je samenwerken als het spannend wordt?

Het kan gebeuren dat vrijwilligers iets anders willen dan past in de ambities of plannen van de gemeente. Of dat er buiten dingen anders worden uitgevoerd (of niet worden uitgevoerd) dan afgesproken. Of dat de gemeente een keuze maakt waar de vrijwilligers teleurgesteld in zijn. Hoe ga je daar mee om als ambtenaar?

Blijf in contact

Probeer altijd in gesprek te blijven met vrijwilligers. Als het contact verbroken wordt is de kans op herstel en een toekomstige samenwerking weg. Blijf open en eerlijk over wat er kan of niet kan; of wat er is gebeurd of niet is gebeurd. Licht toe hoe een gemeentelijke organisatie werkt. Je kan uitleggen dat een besluit een politieke keuze betreft waar jij als ambtenaar geen invloed op hebt. Wil de vrijwilligersgroep dit veranderen, dan zullen ze in gesprek moeten met de wethouder of een gemeenteraadslid. Of ze moeten hopen op (of werken aan) een andere verkiezingsuitslag bij de volgende verkiezingen.

'Waar gehakt wordt, vallen spaanders'

Een gemeente is een organisatie met meerdere afdelingen waarin afstemming niet altijd vlekkeloos verloopt. Vrijwilligers kan je uitleggen dat het niet realistisch is om te verwachten dat een gemeente compleet foutloos werkt. Natuurlijk is dat wel altijd het streven. Ging er iets mis, probeer dan te achterhalen waar het mis is gegaan, en kijk

hoe je dit als gemeente een volgende keer kunt voorkomen. Leer van je fouten.

Integriteit

Als ambtenaar heb je integer te handelen, hiervoor heb je een eed afgelegd. Je mag geen:

- Valse informatie verstrekken. Zorg dus dat de informatie die je deelt met vrijwilligers kloppend is, of geef aan dat sommige informatie niet geverifieerd is.
- Vertrouwelijke informatie delen. Als je twijfelt of informatie vertrouwelijk is, check dit dan bij je leidinggevende, of de verstrekker van de informatie voordat je deze deelt. Richtlijn hierbij is dat, als de informatie al eerder naar de gemeenteraad is gestuurd, de informatie openbaar is. Persoonlijke informatie (adressen, namen, telefoonnummers, van een bewoner of bedrijf in een project of gebied) is vertrouwelijke informatie en kan je niet 'zomaar' delen. Dit is vastgelegd in de AVG-wetgeving.

- Politiek gevoelige informatie delen. Betreft de informatie een politiek gevoelig project, of kan de informatie 'schade' toebrengen aan een andere afdeling – check dan altijd eerst bij je collega's of de informatie gedeeld kan worden. Betreft het feitelijke informatie dan is het geen vertrouwelijke informatie. Als voorbeeld: iedereen kan zelf natellen dat er 10 bomen in het gebied staan.

Verder betreft jouw integriteit ook dat je:

- Geen giften of diensten aanneemt die boven een bepaalde waarde uitkomen (om welk bedrag dit gaat staat meestal in jouw lokale gemeentelijke regels opgenomen). Als er geen regels in jouw gemeente zijn opgesteld ga er dan van uit dat je geschenken of diensten met een waarde van meer dan € 50 niet accepteert.
- Je als ambtenaar respectvol gedraagt naar alle mensen in de samenleving. Wees zorgvuldig in je uitspraken en in je voorkomen, onkreukbaar (ook als je gesprekspartner zich minder netjes gedraagt) en betrouwbaar (kom je afspraken na, of geef tijdig door dat het niet mogelijk is om aan de gemaakte afspraak te voldoen).

In strijd met de wet?

Wat doe je als je ziet of hoort dat er een wettelijke overtreding is begaan? Ga eerst na welke overtreding er heeft plaatsgevonden en of de gemeente of een andere instantie het bevoegd gezag is om hierop toe te zien en te handhaven. Als de gemeente zelf aan zet is, meld de overtreding dan bij je collega's en je leidinggevende, en kijk hoe een toekomstige overtreding kan worden voorkomen. Is de gemeente geen bevoegd gezag, help bewoners dan aan de contactgegevens van het juiste loket zodat zij een melding kunnen doen. Laat je in CC informeren over het vervolg van de melding (of deze opgepakt wordt etc.). Als jij zelf de overtreding niet hebt geconstateerd, kan je de melding zelf niet doen want dan word je alleen maar een doorgeefluik. Dat bespoedigt de afhandeling meestal niet.

Voor de rechter gedaagd?

Wat als de vrijwilligers naar de rechter stappen? Als een geschil tussen de gemeente en vrijwilligers uitloopt op een gerechtelijke procedure, bespreek dan met de juridische afdeling hoe je de communicatie met de vrijwilligers gaande kunt houden. Bespreek wat wel en niet in de overleggen besproken kan worden, en of je hier als enige vertegenwoordiger namens de gemeente aan deelneemt, of dat het verstandiger is om met minimaal twee personen naar bijeenkomsten met vrijwilligers te gaan. Alles wat buiten de rechtbank kan worden opgelost is beter voor de gemeente en vrijwilligers en een toekomstige samenwerking. Soms is het noodzakelijk dat de rechtbank duidelijkheid geeft. Bedenk dat een gerechtelijke procedure vaak tijdrovend is en het draagt niet bij aan 'positieve energie' van alle betrokkenen. Na een uitspraak van de rechter kan de verheldering een startpunt zijn voor een toekomstige samenwerking, als de onderlinge verhouding niet te veel beschadigd is.

12

Hoe activeer je meer mensen tot BKN-acties?

Om de natuur buiten de natuurgebieden te herstellen, is het belangrijk dat steeds meer mensen overgaan tot acties die de condities voor natuur verbeteren. Hoe zorg je ervoor dat er vanuit de groep vrijwilligers een grotere beweging met mensen ontstaat die aan de slag gaan met BKN?

In dit hoofdstuk worden een aantal principes uitgelegd die ten grondslag liggen aan bewegingsopbouw. Wil je hier echt mee aan de slag, lees dan de verdiepende boeken uit het hoofdstuk 'Meer lezen' of volg een opleiding over bewegingsopbouw.

In beweging komen

Mensen komen in beweging als iets hen raakt. Als ze een probleem ervaren of ergens boos over zijn willen ze hier graag iets aan veranderen. Als jouw vrijwilligersactiviteit bijdraagt aan een oplossing voor dit probleem zullen mensen hier tijd en energie in willen steken. Maak duidelijk waar je naartoe wilt met je project: hoe ziet de wereld (of gemeente) eruit nadat de activiteit heeft plaatsgevonden? Door het plaatsen van een stip op de horizon maak je vrijwilligers duidelijk waar je naartoe wilt. Dit maakt het aantrekkelijker voor een vrijwilliger om zich voor langere tijd aan dit doel (en de activiteiten) te verbinden.

Leiderschap en de ladder van betrokkenheid

Bewegingsopbouw draait om het stimuleren van mensen om leiderschap te nemen om activiteiten te organiseren die bijdragen aan het gezamenlijke doel. Dit leiderschap oefent een vrijwilliger in stapjes, en zo klimt deze op de ladder van betrokkenheid. Het principe van de ladder van betrokkenheid is dat vrijwilligers beginnen met kleine acties voor BKN en dit verder uitbreiden naar grotere acties of activiteiten. Je ontwikkelt een strategie waarbij de betrokkenheid en verantwoordelijkheden van de vrijwilliger bij iedere trede iets groter wordt. Vrijwilligers kunnen zelf bepalen of ze 'een trede hoger gaan op de ladder van betrokkenheid'. Vertaald naar samenwerken met vrijwilligers aan BKN betekent dit dat je een strategie moet hebben waarbij je vrijwilligers eerst activeert met kleine en simpele acties die bijdragen aan je gezamenlijk doel. Je stimuleert vrijwilligers eerst om een geveltuintje aan te leggen voordat je ze vraagt of ze een vrijwilligersgroep willen starten die het park natuurvriendelijk gaat beheren.

Ladder van betrokkenheid (Bron: Het Lowlander Project)

Gezamenlijk BKN-doel?

Voor het opbouwen van een beweging zijn veel één-op-één gesprekken nodig met je 'achterban'. Op basis van deze gesprekken kom je tot een gezamenlijk doel. In de gemeentelijke praktijk heb je niet veel tijd voor één op één gesprekken met vrijwilligers en zal het doel vooral worden ingegeven door gemeentelijke prioriteiten. Waar je echter de ruimte ziet om je BKN-doel te laten aansluiten op doelen van vrijwilligers vergroot dit de kans om het BKN-doel te halen.

Storytelling

Wil je mensen in actie krijgen voor jouw BKN-doel, dan heb je een goed verhaal (liefst meerdere) nodig. Een verhaal is wat mensen raakt, niet de getalletjes uit de statistieken. Zorg dat dit verhaal lokaal is, en waar mogelijk persoonlijk. Dit kan een verhaal van een ambtenaar zijn, maar ook van een vrijwilliger of inwoner. Een goed verhaal zet mensen in beweging. Je communicatie-afdeling kan je ondersteunen om een verhaal te schrijven wat over jou gaat, jouw beweegredenen voor het gezamenlijk doel, en de redenen voor de groep om in actie te komen. Verder komt in het verhaal ook de urgentie naar voren waarom deze 'actie' nu nodig is.

Bewegingsopbouw

Een beweging bestaat uit een kernteam met daaromheen weer meerdere kernen. Al deze kernen bevatten een leider die meerdere mensen om zich heen aanstuurt. Een grote beweging heeft dus vele leiders nodig. Voor de opbouw van een beweging wordt veel tijd en energie geïnvesteerd in het ontwikkelen van deze leiders. Door vrijwilligers bij iedere activiteit een taak te geven die ze zelfstandig uit kunnen voeren, groeien mensen steeds verder in de rol van leider.

Wil je als ambtenaar dat je samenwerking met vrijwilligers zich steeds verder uitbreidt dan zijn er drie aandachtspunten:

1. Organiseer een kernteam met vrijwilligers om je heen die de urgentie voelen om het BKN-doel te bereiken. Ze zijn niet je 'werknemers' maar hebben een gelijkwaardige rol ten opzichte van jou als ambtenaar.
2. Delegeer waar mogelijk taken aan vrijwilligers (binnen de capaciteiten die ze hebben). Zo kunnen vrijwilligers zich ontwikkelen tot leiders. Hiervoor heb je vaardigheden nodig voor het coachen van mensen in leiderschap.
3. Je rol verandert van projectleider naar lid van het kernteam. Dit kan een spanningsveld opleveren met de taak die je als ambtenaar moet uitvoeren. Het verandert ook de manier waarop je verantwoording moet afleggen als gemeente voor het bereiken van een BKN-doel. Een project uitvoeren is iets anders dan bewegingsopbouw.

Vier je successen!

Zowel vrijwilligers als de gemeente (en je wethouder) willen graag dat er verbeteringen optreden voor de natuur. Is er weer een heel veldseizoen geteld, zijn er vier geveltuinen aangelegd, zijn er twee icarusblauwtjes gezien in het ecologisch beheerde parkje: al dit soort overwinningen zorgen voor positieve energie bij de vrijwilligers en de gemeente. Vier dit soort momenten dus! Dit kan je doen met taart, een borrel, een cadeautje, of een ander leuk ritueel dat je hiervoor bedenkt. En vergeet niet: deel de successen met een bericht in de krant en op social media. De maatschappij heeft behoefte aan positief natuurnieuws!

13

Meer lezen

Basiskwaliteit Natuur

- ➔ [Aan de slag](#)
- ➔ [Publicaties BKN](#)
- ➔ [Praktische hulpmiddelen BKN](#)
- ➔ [Websites BKN data](#)
- ➔ [SoortenKijker](#)
- ➔ [Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur](#)

Groene vrijwilligers

- ➔ [Wat motiveert groene vrijwilligers](#)
- ➔ [Groene vrijwilligers – wie zijn ze, wat drijft hen?](#)
- ➔ [Groene vrijwilligers in de schijnwerpers](#)
– aanbevelingen uit het proefschrift van Wessel Ganzevoort

Samen met vrijwilligers vrijwilligerswerkbeleid opstellen

- ➔ [Samen met vrijwilligers vrijwilligerswerkbeleid opstellen](#)
- ➔ [Wat als alle vrijwilligers gaan staken](#)
- ➔ [Gemeenten trekken lessen uit pionierswerk van vrijwilliger](#)
- ➔ [Maatschappelijk betrokkenheid bij natuur in beleid en praktijk](#). Verkennende studie onder burgers en bedrijven. PBL(Planbureau voor de Leefomgeving) 2020
- ➔ [Samen leren \(participatief leren\)](#)
- ➔ [Communicatiegids bij burgerwetenschap](#)
- ➔ [Voorbeeld van een zelfbeheercontract uit Amersfoort](#) *Het is een dynamisch document wat regelmatig wordt aangepast. Voor vragen mogen mensen contact opnemen met de gemeente Amersfoort via zelfbeheer@amersfoort.nl en/of groenestad@amersfoort.nl*

Samen met vrijwilligers natuurgegevens verzamelen

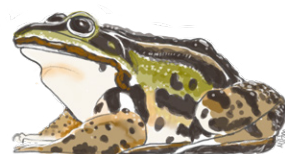
- ➔ [Meetprogramma's van het Netwerk Ecologische Monitoring](#)
- ➔ [Earthwatch toolkit](#)
- ➔ [Meedoen aan de Nationale Natuurblitz](#)
- ➔ [Draaiboek citizen science voor lokale besturen](#)
- ➔ [Participatieve monitoring STOWA](#)

Participatie, uitdaagrecht en Wet versterking participatie decentrale overheden

- ➔ [VNG handreiking Aan de slag met participatie](#)
- ➔ [Uitdaagrecht](#)
- ➔ [Participatie in de Omgevingswet](#)

Bewegingsopbouw

- ➔ [Ladders van betrokkenheid](#)
- ➔ [Het Lowlander Project – Trainingscentrum voor bewegingsopbouw, organizing en leiderschap](#)

Over de opdrachtgevers

Deze gids is onderdeel van het Kennistrject Basiskwaliteit Natuur 2024-2028, uitgevoerd door Vogelbescherming Nederland in samenwerking met Groene Bondgenoten. We stimuleren de versterking van de gezonde leefomgeving voor mens, plant én dier met rapporten, onderzoek, handleidingen, factsheets, websites en andere praktische hulpmiddelen. Deze zijn gebundeld op de [BKN-Toolbox](#). Met deze gids willen we de samenwerking tussen gemeenten en vrijwilligers stimuleren.

Kennistrject Basiskwaliteit Natuur

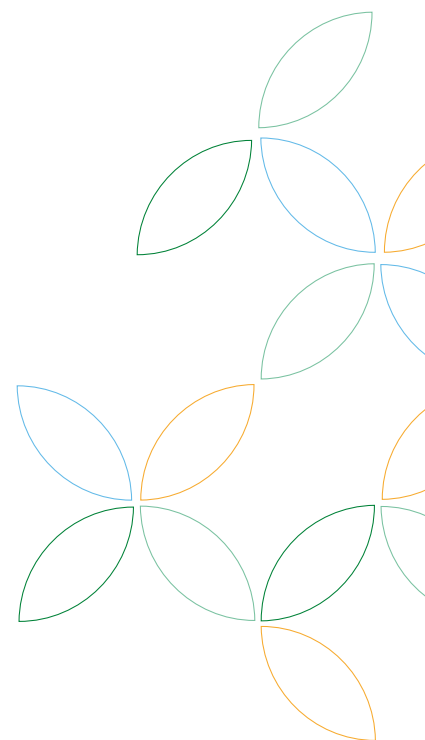
Een consortium van Naturalis, Deltaplan Biodiversiteitsherstel, IUCN NL, SoortenNL/SOVON, Vogelbescherming Nederland en Wageningen Environmental Research werkt samen om kennis over BKN te ontwikkelen, bijeen te brengen en toegankelijk te maken. Zij richten zich op de vraag hoe we de leefomstandigheden van algemene dier- en plantensoorten in landschappen buiten natuurgebieden weer op orde krijgen.

Groene Bondgenoten

[Groene Bondgenoten](#) is een samenwerking van Vogelbescherming Nederland, LandschappenNL, de Natuur- en Milieufederaties, IVN Natuureducatie, Natuurvereniging KNNV en SoortenNL. Wij geloven erin dat je meer bereikt als je elkaar opzoekt. Daarom werken we aan verbinding. Tussen onze medewerkers, tussen vrijwilligers en met overheden. Groene Bondgenoten is mede mogelijk gemaakt door de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij.

Als Groene Bondgenoten ondersteunen we vrijwilligers en vrijwilligersnetwerken bij het creëren van lokale impact. Dit doen we door kennisuitwisseling en praktische tools, zoals hulp bij het monitoren en vergroten van biodiversiteit in je omgeving. En we bieden financiële ondersteuning met het [Stimuleringsfonds](#). We werken vanuit de thema's Basiskwaliteit Natuur en Omgevingswet.

Wil je weten welke vrijwilligersgroepen actief zijn in jouw gemeente dan vind je verderop in deze gids, onder 'samenwerken met vrijwilligers hoe start je', een overzicht van lokale vrijwilligersnetwerken, of stuur je vraag naar Groene Bondgenoten via het formulier op de [website](#).

Bijlage 1 – Leidraad projectplan met vrijwilligers

Definieer je BKN-vrijwilligersproject, template geïnspireerd op [deze pagina van Scivil](#).

Concept projectplan – leidraad voor een gesprek met vrijwilligers

Disclaimer: deze vragen helpen je op weg om voorbereid het gesprek met vrijwilligers aan te gaan.

Laat in het projectplan ruimte voor de inbreng van de vrijwilligers. Het is een samenwerking, de vrijwilligers zijn niet je 'werknemers'.

Voorbereidingsvragen projectplan: samenwerken aan BKN met vrijwilligers

Vraag	Toelichting
Welk BKN-conditie wil je verbeteren of welk BKN-probleem wil je oplossen? <i>Zie H1 'Wat is je BKN-doel?'</i>	Welk gemeentelijk doel/resultaat streef je na, en is hiervoor een samenwerking met vrijwilligers de beste oplossing (voor beide partijen)? What's in it for them? Refereer aan de Omgevingsvisie of beleidsstukken.
Welke andere afdelingen zijn essentieel of hebben baat bij de samenwerking? <i>Zie H5 'Wie moet je informeren of betrekken?'</i>	Is er intern draagvlak bij de beleidsafdeling en bij de beheerafdeling voor dit gemeentelijke doel, en voor de samenwerking met vrijwilligers? Regel commitment bij de desbetreffende (beheer)afdelingen voor bijvoorbeeld het ophalen van takken of tegels. Check bij beleidsafdelingen of zij op basis van verzamelde (monitorings-) informatie BKN-ambities kunnen monitoren/rapporteren en beleidswijzigingen kunnen formuleren.
Wat vindt je bestuurder van de samenwerking? <i>Zie H3 'Verkenning politiek draagvlak voor natuur'.</i>	Is er politiek draagvlak voor de samenwerking met (deze groep) vrijwilligers? Is er draagvlak (en budget) om met de uitkomsten/resultaten aan de slag te gaan? Vraag vooraf na hoe je bestuurder (niet) betrokken wil worden. Is er behoefte aan een persmoment (aan het begin of eind van de samenwerking)?
Wie zijn de vrijwilligers? Heb je alle vrijwilligersorganisaties in beeld, en zitten daar bestaande netwerken tussen waar je op kan aansluiten? <i>Zie H5 'Neem bestaande vrijwillige BKN-activiteiten mee' en H7 'Lokale vrijwilligersnetwerken'.</i>	Welke groep(en) zijn actief in de gemeente en passen bij het onderwerp van de samenwerking? Zorg dat je een goed overzicht hebt van actieve vrijwilligersgroepen, zodat niemand zich 'overgeslagen' voelt. Het is makkelijker om op bestaande netwerken aan te sluiten, als dat mogelijk is. Moet je voor jouw vrijwilligerssamenwerking een nieuw netwerk opstarten, denk dan vooraf na welke organisatie het voortbestaan van de groep vrijwilligers na het eind van het project kan borgen. Of als de gemeente benaderd wordt: betreft het een enkel persoon, vertegenwoordigt hij/zij een groep (van hoeveel anderen?), en is hij/zij aangesloten bij een organisatie?
Hoe werk je aan een duurzame samenwerking? <i>Zie H10 'Hoe kom je tot een langdurige samenwerking'.</i>	Is dit een eenmalig project (uitdeelactie van struiken/eenmalige inventarisatie van bomen in tuinen) of wil je dit vaker gaan herhalen? Als het om monitoring gaat dan heb je continuïteit nodig, en dus langdurige ondersteuning vanuit de gemeente.
Hoeveel tijd kan en mag je besteden aan de samenwerking? <i>Zie H5 'Verwachtingsmanagement'.</i>	In het kader van verwachtingsmanagement is het verstandig om hier bij aanvang van de samenwerking duidelijk over te communiceren. Wanneer, waar en hoe vaak spreken jullie af? Of gebeurt alles via e-mail en telefoon? Pols intern in de gemeente of er in het weekend of in de avonden gewerkt kan worden. Wordt deze tijd uitbetaald of met tijd gecompenseerd? Of moeten alle gemeentelijke activiteiten tijdens kantooruren plaatsvinden?
Is er commitment van de organisatie voor de samenwerking? <i>Zie H9 'Verbetering van BKN'.</i>	Welke gemeentelijke ambities zijn er voor BKN? Draagt de samenwerking bij aan het realiseren van de BKN-doelen? Is er budget en capaciteit om een duurzame (dus lange termijn) relatie met vrijwilligers op te bouwen? Het is frustrerend voor vrijwilligers als ze ieder jaar een nieuwe ambtenaar als contactpersoon hebben. Als er maar een klein budget is denk dan na welk momentum je kan aangrijpen voor een extra budgetaanvraag.
Welke actie vraag je van de vrijwilligers? <i>Zie H5 'Zijn BKN en vrijwilligers een goede match?'</i>	Wil je vrijwilligers activeren tot actie (bijv. tot ingrepen in hun tuin of in de openbare ruimte), wil je waarnemingen verzamelen, wil je een project uitvoeren? Bedenk hoe je het vrijwilligers zo makkelijk mogelijk maakt om mee te doen of samen te werken (tegeltaxi, afvoeren van snoeimateriaal, leveren van inheemse planten, een gezamenlijke plantdag organiseren met de buurt waarin ook gereedschap en gemeentelijke deskundigheid aanwezig is etc.). Bij het verzamelen van natuurwaarnemingen hoort ook de begeleiding en activering van vrijwilligers. Ontzorg je als gemeente door samen te werken met één van de Groene Bondgenoten.

Vorbereidingsvragen projectplan: samenwerken aan BKN met vrijwilligers

Vraag	Toelichting
Kan ik voortbouwen op bestaande projecten/meetnetten/...? Zie H6 'Welke vrijwilligers heb je nodig om je doel te bereiken?'.	Check of je kan aansluiten op een landelijke actie/project zoals NK Tegelwippen, of landelijke campagnes van IVN, KNNV, Vogelbescherming etc. Voor monitoring: check of er een bestaand meetnet is waar je op aan kan sluiten (zie https://www.netwerkeecologischemonitoring.nl/). Door aan te sluiten op een landelijke campagne of een landelijk meetnet bespaar je als gemeente tijd en kosten. De instructies of methodiek zijn al uitgedacht. Er zijn al e-learnings of cursussen gemaakt die je kunt 'inkopen' of waar je gratis gebruik van kunt maken. Een <u>overzicht van beschikbare cursussen</u> vanuit de verschillende soortenorganisatie over monitoring van BKN vind je in dit rapport. Voor een landelijke actie geldt dat er al een communicatiecampagne is waarop je kan meeliften, en mensen die de vrijwilligers begeleiden. Bij een landelijk meetnet wordt de validatie van de verzamelde monitoringsgegevens gedaan door experts. De statistische verwerking van de data gebeurt door het CBS. De resultaten dragen bij aan een landelijke trend, waarmee de gemeentelijke trend vergeleken kan worden.
Welke resultaten hoop je te behalen of te vinden?	Hoe interpreteer je de resultaten? Als voorbeeld: op een vlindertelroute worden 30 atalanta's geteld – de vrijwilliger is heel blij met deze hoge score, het zegt echter weinig over de geschiktheid van het hooiland, als ecooloog hoop je op lokale graslandvlinders zoals het icarusblauwtje.
Wat ga je doen met de resultaten?	Is de verzamelde informatie bruikbaar voor jou of je collega's? Welke maatregelen wil je treffen ter bevordering van BKN? Is er budget om op basis van de resultaten (snel) iets buiten aan te passen? Is er een communicatiemoment waarop je de resultaten kan delen met het publiek?
Hoe ga je de vrijwilligers waarderen voor hun inzet? Zie H7 'Wat kun je vrijwilligers bieden als gemeente?'.	Is er budget en capaciteit voor een bedankje (presentje, bijeenkomst, rapportage, ...). Een eerste vereiste voor de waardering van vrijwilligers is dat je hun aanbevelingen, vragen en opmerkingen serieus neemt en voorziet van een antwoord. Je hoeft niet alle vrijwilligers wensen in te willigen, maar als het een 'nee' is, onderbouw dit dan met een reden.
Sluit het aan op je gemeentelijk participatiebeleid? Zie H4 'Wat is er in je gemeente al geregeld over samenwerken met vrijwilligers?'.	Je hoeft niet per se aan te sluiten bij het gemeentelijk participatiebeleid, maar het helpt wel om bewust te zijn van het beleid van de gemeente op dit gebied. Of je ervan bewust te zijn dat dit beleid er nog niet is. Alles wat je leert in dit project kan de eerste aanzet worden voor het vormen van dit beleid.
Met welke Groene Bondgenoot kan je samenwerken?	Het is veruit het makkelijkst, (kosten)efficiënts en snelst om samen te werken met een reeds bestaande vrijwilligersgroep of samen met een Groene Bondgenoot een lokale nieuwe groep starten. Maak vanaf het begin wel duidelijk dat deze partij ook 'mede namens de gemeente' handelt. Zoek naar lokale werkgroepen via de websites die je kan vinden bij het <u>overzicht 'Lokale vrijwilligersnetwerken'</u> in hoofdstuk 7.
Hoe ga je als gemeente structureel communiceren? Zie H9 'Verbetering van BKN' en H10 'Communiqueer regelmatig'.	Stuur je regelmatig een nieuwsbrief uit naar de vrijwilligers, maak je een Whatsapp of Signalgroep aan, of maak je een community aan in WhatsApp (meer eenzijdige communicatie)? Of heb je geen voorkeur en laat je de vrijwilligers kiezen? Zorg dat de tijd/expertise/inzet van de gemeente zichtbaar is in de communicatie.
Onder welke vrijwilligers-verzekering vallen de vrijwilligers? Zie H4 'Wat is er in je gemeente al geregeld over samenwerken met vrijwilligers?'.	Als een vrijwilligersgroep werkt onder de vlag van een soortenorganisatie of van de KNNV, IVN, de twaalf Landschappen etc., dan vallen de vrijwilligers onder hun verzekering. Werken de vrijwilligers onder de 'vlag van de gemeente' vraag dan na bij je gemeente of je activiteiten door de verzekering gedekt worden, en of deze nog aangemeld moeten worden. Bijna alle gemeenten in Nederland hebben een vrijwilligersverzekering. Het vinden van de juiste contactpersoon is soms een interne uitdaging.
Hoe ga je de samenwerking evalueren? Zie H7 'Afspraken maken' en H10 'Innoveer en evalueer de samenwerking'.	Wanneer, met wie en hoe evalueer je de samenwerking? Wie neemt hiervoor het initiatief? Tussentijdse evaluaties zorgen dat frustraties niet ophopen tot grote knelpunten in de toekomst.

Bijlage 2 – Leeg projectplan met vrijwilligers

Concept projectplan – leidraad voor een gesprek met vrijwilligers

Disclaimer: deze vragen helpen je op weg om met vrijwilligers het gesprek aan te gaan. Laat in het projectplan ruimte voor de inbreng van de vrijwilligers. Het is een samenwerking, waaraan iedereen een bijdrage levert.

Samenwerken aan BKN met vrijwilligers in de gemeente

Vraag	Toelichting
Welk BKN-conditie wil je verbeteren of welk BKN-probleem wil je oplossen? <i>Zie H1 'Wat is je BKN-doel?'</i>	
Welke andere afdelingen zijn essentieel of hebben baat bij de samenwerking? <i>Zie H5 'Wie moet je informeren of betrekken?'</i>	
Wat vindt je bestuurder van de samenwerking? <i>Zie H3 'Verkenning politiek draagvlak voor natuur'.</i>	
Wie zijn de vrijwilligers? Heb je alle vrijwilligersorganisaties in beeld, en zitten daar bestaande netwerken tussen waar je op kan aansluiten? <i>Zie H5 'Neem bestaande vrijwillige BKN-activiteiten mee' en H7 'Lokale vrijwilligersnetwerken'.</i>	
Hoe werk je aan een duurzame samenwerking? <i>Zie H10 'Hoe kom je tot een langdurige samenwerking'.</i>	
Hoeveel tijd kan en mag je besteden aan de samenwerking? <i>Zie H5 'Verwachtingsmanagement'.</i>	
Is er commitment van de organisatie voor de samenwerking? <i>Zie H9 'Verbetering van BKN'.</i>	
Welke actie vraag je van de vrijwilligers? <i>Zie H5 'Zijn BKN en vrijwilligers een goede match?'</i>	

Samenwerken aan BKN met vrijwilligers in de gemeente

Vraag	Toelichting
Kan ik voortbouwen op bestaande projecten/meetnetten/...? <i>Zie H6 'Welke vrijwilligers heb je nodig om je doel te bereiken?'</i>	
Welke resultaten hoop je te behalen of te vinden?	
Wat ga je doen met de resultaten?	
Hoe ga je de vrijwilligers waarderen voor hun inzet? <i>Zie H7 'Wat kun je vrijwilligers bieden als gemeente?'</i>	
Sluit het aan op je gemeentelijk participatiebeleid? <i>Zie H4 'Wat is er in je gemeente al geregeld over samenwerken met vrijwilligers?'</i>	
Met welke Groene Bondgenoot kan je samenwerken?	
Hoe ga je als gemeente structureel communiceren? <i>Zie H9 'Verbetering van BKN' en H10 'Communiceer regelmatig'.</i>	
Onder welke vrijwilligers-verzekering vallen de vrijwilligers? <i>Zie H4 'Wat is er in je gemeente al geregeld over samenwerken met vrijwilligers?'</i>	
Hoe ga je de samenwerking evalueren? <i>Zie H7 'Afspraken maken' en H10 'Innoveer en evalueer de samenwerking'.</i>	

September 2026

Kijk voor meer informatie over
Groene Bondgenoten op
www.groenebondgenoten.nl

Kijk voor meer informatie over het
Kennistrject Basiskwaliteit Natuur op
www.samenvoorbiodiversiteit.nl/projecten

Heb je een vraag of opmerking?
Stuur dan een email naar
info@groenebondgenoten.nl
of basiskwaliteitnatuur@samenvoorbiodiversiteit.nl

Postadres

Deltaplan Biodiversiteitsherstel
Bronland 12S
6708 WH Wageningen